

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

INFORMATOR

RENTA RODZINNA

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

RENTA RODZINNA

Stan prawny na dzień
30 września 2005 r.

WARSZAWA 2005

Autor

Alina Kobińska

Recenzent

Halina Wolińska

Redaktor

Lucja Kucharczyk-Rok

Redaktor techniczny

Małgorzata Motyl

Korekta

Małgorzata Motyl

Ewa Wojtczak

Anna Rola

Skład: Biuro Poligrafii ZUS Warszawa. Zam. nr 2314/05.

Druk: Wyd. Poligr. O/ZUS Słupsk. Nakł. 5000 egz. Zam. nr 1754/05.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Rozdział I. Zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy o emeryturach i rentach z FUS	7
Rozdział II. Warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej	9
1. Krąg osób uprawnionych do renty rodzinnej	9
2. Warunki wymagane do przyznania renty rodzinnej dla członka rodziny	9
3. Warunki, jakie powinna spełniać osoba, po której przyznawana jest renta rodzinna	13
Rozdział III. Okresy uwzględniane przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości	18
1. Okresy składkowe	18
2. Okresy nieskładkowe	23
3. Okresy uzupełniające	25
4. Okresy hipotetyczne	26
5. Zasady uwzględniania okresów przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości	26
Rozdział IV. Podstawa wymiaru świadczeń	28
1. Zasady ustalania wysokości podstawy wymiaru	29
2. Mechanizm obliczania podstawy wymiaru emerytury i renty ...	33
3. Kwota bazowa	34
4. Kwoty roczne przeciętnego wynagrodzenia w latach 1948-2004 ...	35
Rozdział V. Wysokość renty rodzinnej	37
1. Ustalanie wysokości renty rodzinnej	37
2. Waloryzacja renty rodzinnej	40
3. Najniższa renta rodzinna	41
4. Dodatki do renty rodzinnej	42
Rozdział VI. Powstanie prawa do renty rodzinnej oraz do wypłaty tego świadczenia	44
1. Powstanie prawa do renty rodzinnej	44
2. Wypłata renty rodzinnej	45

3. Podział renty rodzinnej	46
4. Zbieg prawa do świadczeń	46
5. Wstrzymanie wypłaty renty rodzinnej	47
Rozdział VII. Zasady zawieszania prawa do renty rodzinnej oraz zmniejszania jej wysokości	49
Rozdział VIII. Zmiany w prawie do świadczeń i ich wysokości	52
Rozdział IX. Zasiłek pogrzebowy	55
Rozdział X. Postępowanie w sprawie renty rodzinnej	57
Rozdział XI. Postępowanie odwoławcze	59
Wykaz podstawowych aktów prawnych	60
Adresy oddziałów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	61

WSTĘP

W niniejszym opracowaniu omówiono zasady ustalania uprawnień, wysokości oraz zasady wypłaty renty rodzinnej przewidzianej w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r. nr 39, poz. 353 z późn. zm.), zwana dalej ustawą o emeryturach i rentach z FUS, dotyczy wszystkich osób objętych ubezpieczeniem społecznym na podstawie przepisów **ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych** lub na podstawie obowiązujących przed dniem wejścia w życie tego aktu prawnego ustaw o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniu emerytalnym, z wyłączeniem osób objętych ubezpieczeniem społecznym rolników, a także osób, którym ustalono prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1999 r.

W odniesieniu do osób pozostających w służbie obowiązują systemy szczególne – dotyczące:

- zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin,
- zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Ponadto istnieją systemy o charakterze odszkodowawczym – takie, jak:

- świadczeń przysługujących z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach,

- zaopatrzenia inwalidów wojennych i wojskowych oraz członków ich rodzin,

- świadczeń dla kombatanatów oraz niektórych osób będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

Ustawa o emeryturach i rentach z FUS określa m.in. warunki uzyskania emerytury i renty z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, czyli z tzw. I filaru, zasady ustalania wysokości tych świadczeń, zasady ich przyznawania i wypłaty, zasady ponownego ustalania wysokości emerytur i rent, a także zasady ustalania kapitału początkowego z tytułu uprawnień nabytych do dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Renta rodzinna jest świadczeniem wtórnym, przysługuje bowiem członkom rodziny, spełniającym określone warunki, zamiast emerytury i renty, jaką pobierał przed śmiercią, albo do której miałby prawo w dniu zgonu, ubezpieczony żywiciel rodziny.

ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY USTAWY O EMERYTURACH I RENTACH Z FUS

Świadczenia pieniężne określone w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych obejmują:

- emeryturę,
- rentę z tytułu niezdolności do pracy, w tym rentę szkoleniową,
- rentę rodzinną,
- dodatek pielęgnacyjny,
- dodatek do renty rodzinnej dla sieroty zupełnej,
- zasiłek pogrzebowy.

Świadczenia te – na zasadach i w wysokości określonych w wymienionej ustawie – przysługują ubezpieczonym, a więc osobom podlegającym obowiązkowo lub dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym przewidzianym w przepisach ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osobom, które przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS podlegały ubezpieczeniu społecznemu, a ponadto członkom rodziny tych osób (ich krąg określa art. 67 ustawy o emeryturach i rentach z FUS).

Świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS przysługują również żołnierzom zawodowym oraz funkcjonariuszom Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, a także członkom rodzin tych osób, jeżeli nie spełniają oni warunków do nabycia prawa do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tzw. służb mundurowych.

Przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty bądź obliczaniu ich wysokości nie uwzględnia się okresów służby w tych jednostkach, jeżeli z ich tytułu ustalono prawo do świadczeń pieniężnych określonych w przepisach o zaopatrzeniu tych osób.

Przepisy omawianej ustawy nie dotyczą – objętych odrębnym zaopatrzeniem emerytalnym – rolników oraz członków ich rodzin, a także sędziów i prokuratorów oraz członków ich rodzin.

WARUNKI WYMAGANE DO UZYSKANIA RENTY RODZINNEJ

1. Krąg osób uprawnionych do renty rodzinnej

Do renty rodzinnej uprawnieni są:

- dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione, a także przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, w tym również w ramach rodziny zastępczej,
- małżonek (wdowa i wdowiec), a także małżonka rozwiedziona,
- rodzice (w tym ojczym, macocha, osoby przysposabiające).

2. Warunki wymagane do przyznania renty rodzinnej dla członka rodziny

■ **Dzieci** własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej do ukończenia 16 lat, a po osiągnięciu tego wieku – do ukończenia nauki w szkole, nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy przed osiągnięciem 16 lat lub w czasie nauki w szkole do osiągnięcia 25 lat.

Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do ukończenia tego roku studiów. Prawo to przedłuża się niezależnie od tego, czy dziecko zgłosiło wniosek o rentę rodzinną przed, czy po ukończeniu 25 lat.

Wnuki, rodzeństwo i inne dzieci przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności mają prawo do renty rodzin-

nej, jeżeli spełniają takie warunki (dotyczące wieku, nauki lub stanu zdrowia) jak dzieci własne, a ponadto:

— zostały przyjęte na wychowanie i utrzymanie co najmniej na rok przed śmiercią ubezpieczonego (emeryta lub rencisty), chyba że śmierć była następstwem wypadku, oraz

— nie mają prawa do renty rodzinnej po zmarłych rodzicach, a gdy rodzice żyją, jeżeli nie mogą zapewnić im utrzymania, albo ubezpieczony (emeryt lub rencista) lub jego małżonek był ich opiekunem ustanowionym przez sąd.

Jeżeli dziecko ubiega się o rentę rodzinną po osobie, która przed zgonem została ustanowiona jego opiekunem prawnym, albo po małżonku tej osoby, nie ustala się czy rodzice dziecka żyją i czy mogą zapewnić dziecku utrzymanie.

Za **szkoły**, w których nauka uprawnia do pobierania renty rodzinnej po przekroczeniu przez dziecko 16 lat, uważa się szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne, publiczne i niepubliczne, szkoły wyższe państwowe lub niepaństwowe, szkoły prowadzone przez kościół katolicki, a ponadto pozaszkolne formy kształcenia, doksztalcania bądź doskonalenia zawodowego, w tym kursy języków obcych prowadzone pod nazwą szkół lub ośrodków, trwające co najmniej 3 miesiące.

Do renty uprawnia kształcenie się w formach szkolnych i pozaszkolnych, w szkołach i placówkach zarejestrowanych w ewidencji kuratora oświaty, w systemie stacjonarnym, zaocznym, wieczorowym, korespondencyjnym, a także eksternistycznym.

Renta rodzinna przysługuje również młodocianym pracownikom, zatrudnionym przez pracodawców na podstawie umowy o pracę w celu nauki zawodu, realizującym obowiązek doksztalcania w formach szkolnych i pozaszkolnych.

Uprawnienia do renty rodzinnej przysługują również dzieciom kształcącym się za granicą w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych oraz szkołach wyższych, a także na kursach języków obcych trwających co najmniej 3 miesiące.

Dokumentem potwierdzającym fakt uczęszczania do szkoły jest zaświadczenie wydane przez szkołę, uczelnię lub inną placówkę prowadzącą kształcenie lub doskonalenie zawodowe. W przypadku pracowników młodocianych dokumentem takim jest umowa o naukę zawodu określająca okres trwania nauki i obowiązek doksztalcania w formach szkolnych lub pozaszkolnych.

Wszelkie wątpliwości odnośnie tego, czy nauka w szkole podstawowej lub ponadpodstawowej, do której uczęszcza dziecko, albo uczest-

nictwo w danym kursie uprawniają do renty rodzinnej, rozstrzygają kuratoria oświaty.

Jeżeli do wniosku o rentę rodzinną zostanie przedłożone zaświadczenie o uczęszczaniu dziecka do szkoły (uczelni) i jest w nim zawarta informacja, do której klasy dziecko uczęszcza oraz programowy rok ukończenia szkoły, to na podstawie takiego zaświadczenia oddział ZUS może wypłacać świadczenie bez przerwy, aż do przewidzianego programem terminu ukończenia nauki przez dziecko.

Renta rodzinna przysługuje przez cały rok szkolny (akademicki), tj. do 31 sierpnia lub 30 września, a zatem także przez okres ferii letnich. Zasada ta ma zastosowanie również do dzieci kończących szkołę lub uczelnię.

Studentowi przebywającemu na urlopie dziekańskim wypłata renty rodzinnej przysługuje niezależnie od tego, z jakich przyczyn urlop ten został udzielony. Istotne jest zachowanie statusu studenta.

■ **Wdowa** ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli: • w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy, albo • wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie ukończyło 16 lat, a gdy kształci się w szkole – 18 lat, albo • sprawuje opiekę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy i do samodzielnej egzystencji, uprawnionym do renty rodzinnej.

Prawo do renty rodzinnej ma również wdowa, która spełni wymagany warunek dotyczący wieku lub niezdolności do pracy w okresie nie dłuższym niż 5 lat po śmierci męża lub od zaprzestania wychowywania dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnionych do renty rodzinnej.

Przykład 1

Kobieta urodzona 15 października 1960 r. została wdową 1 grudnia 1996 r., mając 36 lat życia. Wniosek o przyznanie renty rodzinnej zgłosiła w 2005 r., a więc w wieku 45 lat, przedkładając jednocześnie dokumentację lekarską potwierdzającą zły stan zdrowia. Zainteresowana otrzyma rentę rodzinną tylko wówczas, jeżeli lekarz orzecznik ZUS orzeknie, iż powstanie choćby częściowej niezdolności do pracy nastąpiło przed 1 grudnia 2001 r., tj. przed upływem 5 lat od śmierci męża.

Przykład 2

Kobieta urodzona 18 października 1956 r. została wdową 19 listopada 1988 r., mając 32 lata życia. Renta rodzinna po zmarłym mężu została przyznana dla dwojga dzieci, urodzonych 2 lipca 1981 r.

i 24 grudnia 1983 r. Wdowa zachowa prawo do renty rodzinnej pod warunkiem, że młodsze dziecko uczyło się co najmniej do 18 października 2001 r., bowiem w tym dniu dziecko to nie miało jeszcze 18 lat, a wdowa ukończyła 45 lat, a tym samym wiek 50 lat osiągnie w okresie nie dłuższym niż 5 lat od zaprzestania wychowywania uczącego się dziecka w wieku do lat 18. W tym przypadku prawo do renty rodzinnej powstanie na ogólnych zasadach, a więc od daty osiągnięcia przez wdowę wieku 50 lat, tj. 18 października 2006 r., i zostanie ustalone, jeżeli wdowa zgłosi wniosek o przyznanie renty rodzinnej.

Warunkiem wymaganym do przyznania renty rodzinnej dla wdowy jest również stwierdzenie, że w chwili śmierci męża małżonka pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej. Środkiem dowodowym stwierdzającym istnienie wspólności małżeńskiej jest oświadczenie wdowy o zachowaniu jednej z więzi: duchowej, materialnej lub fizycznej.

Małżonka rozwiedziona lub wdowa, która przed śmiercią męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli – oprócz spełnienia wyżej wymienionych warunków – miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

Wdowa, która nie spełnia warunków wymaganych do przyznania renty rodzinnej i nie posiada niezbędnych źródeł utrzymania, ma prawo do okresowej renty rodzinnej: • przez okres jednego roku od chwili śmierci męża albo • przez okres uczestniczenia w zorganizowanym szkoleniu mającym na celu uzyskanie kwalifikacji do wykonywania pracy zarobkowej, nie dłużej jednak niż przez 2 lata od śmierci męża.

W przypadku zawarcia związku małżeńskiego wdowa (ani dziecko) nie traci prawa do renty rodzinnej. Wyjątek stanowi wdowa mająca przed dniem 1 stycznia 1999 r. ustalone prawo do **górnicy renty** rodzinnej bez względu na wiek.

Wdowa, która zawarła ponownie związek małżeński przed 1 stycznia 1999 r., zachowuje prawo do górniczej renty rodzinnej, jeżeli wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, albo po dniu 31 grudnia 1998 r. osiągnęła wiek 50 lat lub stała się niezdolna do pracy. W przypadku zaprzestania wychowywania dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnionych do renty po zmarłym mężu – do czasu osiągnięcia wieku 50 lat lub do dnia powstania choćby częściowej niezdolności do pracy – prawo do górniczej renty rodzinnej dla wdowy podlega zawieszaniu.

Wdowa mająca ustalone prawo do górniczej renty rodzinnej bez względu na wiek, która zawarła związek małżeński po dniu 1 stycznia 1999 r., traci prawo do tej renty. Utrata prawa do górniczej renty rodzinnej nie następuje jednak – mimo zawarcia ponownie związku małżeńskiego – jeżeli wychowuje ona jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym mężu, albo stała się niezdolna do pracy bądź osiągnęła wiek 50 lat w okresie nie dłuższym niż 5 lat od śmierci męża lub od zaprzestania wychowywania dzieci, wnuków lub rodzeństwa, uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym mężu.

Przepisy dotyczące renty rodzinnej dla wdowy stosuje się odpowiednio do **wdowca**. Ustawa o emeryturach i rentach z FUS obniżyła wiek wymagany do uzyskania renty rodzinnej dla wdowca (przed 1 stycznia 1999 r. wynoszący 65 lat) do wieku, jaki wymagany jest dla wdowy, czyli do **50 lat**.

■ **Rodzice** mają prawo do renty rodzinnej, jeżeli ubezpieczony (emeryt lub rencista) bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do ich utrzymania, a ponadto spełniają odpowiednio warunki określone dla wdowy i wdowca (wiek, niezdolność do pracy lub wychowywanie osób małoletnich).

W razie ustania prawa do renty rodzinnej z powodu ustąpienia niezdolności do pracy, prawo do renty rodzinnej ulega przywróceniu, jeżeli niezdolność do pracy powstała ponownie **przed upływem 18 miesięcy od ustania prawa do renty**.

3. Warunki, jakie powinna spełniać osoba, po której przyznawana jest renta rodzinna

Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci: • **miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy**, albo • **spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń**.

Członkowie rodziny pozostali po osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową, której śmierć nastąpiła z innych przyczyn niż wypadek lub choroba zawodowa, nabywają prawo do renty rodzinnej również wtedy, gdy zmarły w dniu zgonu nie legitymował się okresem składkowym i nieskładkowym, uprawniającym do renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia.

Renta rodzinna przysługuje także uprawnionym członkom rodziny w razie śmierci osoby pobierającej zasiłek przedemerytalny lub świadczenie przedemerytalne. W takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Jeżeli osoba, po której uprawniony członek rodziny ubiega się o przyznanie renty rodzinnej, nie miała ustalonego prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc nie były zgromadzone dokumenty uzasadniające przyznanie jednego z tych świadczeń oraz ustalenie jego wysokości, dokumenty te musi zgromadzić członek rodziny. Należy bowiem potwierdzić, że zaistniały okoliczności uzasadniające uzyskanie prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, a tym samym przyznanie renty rodzinnej.

W postępowaniu o rentę rodzinną po osobie, która nie miała ustalonego prawa do świadczenia organ rentowy bada najpierw, czy osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania emerytury lub renty, a następnie rozpatruje warunki wymagane od członka rodziny do uzyskania renty rodzinnej.

Zgodnie z zasadami obowiązującymi w odniesieniu do ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. organ rentowy uzna, że warunki do emerytury zostały spełnione: • w przypadku mężczyzny – jeżeli do dnia zgonu miał osiągnięty wiek co najmniej 65 lat i udowodniony został co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy • w przypadku kobiety – jeśli miała osiągnięty wiek co najmniej 60 lat i udowodniony został co najmniej 15-letni okres składkowy i nieskładkowy.

Ze względu na fakt, iż przy ocenie prawa do świadczeń przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy, organ rentowy uzna, że warunki do emerytury zostały spełnione: • w przypadku mężczyzny – jeżeli do dnia zgonu miał osiągnięty wiek co najmniej 60 lat i udowodniony został co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy • w przypadku kobiety – jeżeli do dnia zgonu miała osiągnięty wiek co najmniej 55 lat i udowodniony został co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy.

W przypadku ubezpieczonych, w odniesieniu do których został udokumentowany okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat – dla mężczyzn lub co najmniej 20 lat – dla kobiet, w tym co najmniej 15 lat pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, organ rentowy uzna w niektórych przypadkach, że warunki do emerytury zostały spełnione mimo osiągnięcia wieku niższego niż 60 lat dla

mężczyzn i 55 lat dla kobiet. Będzie to miało miejsce np. w przypadku ustalania prawa do renty rodzinnej dla uprawnionego członka rodziny po hutniku, dla którego wiek emerytalny określony został na 55 lat, czy po tancerce, dla której wiek emerytalny został określony na 40 lat.

Organ rentowy uzna, że warunki do renty z tytułu niezdolności do pracy zostały spełnione, jeżeli zgon ubezpieczonego (powstanie całkowitej niezdolności do pracy) nastąpił w okresie ubezpieczenia lub w okresach składkowych albo w niektórych okresach nieskładkowych (okresy, w których może powstać niezdolność do pracy są wskazane w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), bądź nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, a ponadto został udokumentowany wymagany okres składkowy i nieskładkowy.

Warunek powstania niezdolności do pracy (zgonu) w wymaganym okresie może być uznany za spełniony również wtedy, gdy zgon nastąpił w okresie dłuższym niż 18 miesięcy od ustania wyżej omówionych okresów; pod warunkiem jednak, że lekarz orzecznik ZUS orzeknie na podstawie dowodów leczenia, że niezdolność do pracy, choćby częściowa, powstała przed dniem zgonu ubezpieczonego, albo w okresie nie dłuższym niż 18 miesięcy od ustania wspomnianych okresów.

Nie wymaga się, aby całkowita niezdolność do pracy powstała przed upływem 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia (albo nastąpił zgon), w odniesieniu do ubezpieczonego, który legitymuje się okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym co najmniej 20 lat – w przypadku kobiety lub 25 lat – w przypadku mężczyzny.

Przykład

Ubezpieczony ostatnio pobierał zasiłek dla bezrobotnych w okresie do 31 marca 1998 r. Zmarł 12 lipca 2005 r., a więc po upływie ponad 7 lat od ustania ostatniego ubezpieczenia.

Lekarz orzecznik ZUS – na wniosek członka rodziny – na podstawie przedłożonych dowodów orzekł, że częściowa niezdolność do pracy powstała w sierpniu 1999 r., a więc przed upływem 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia. W tym przypadku zatem warunek powstania niezdolności do pracy w wymaganym okresie zostanie uznany przez organ rentowy za spełniony.

Wymagany do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy okres składkowy i nieskładkowy uzależniony jest od wieku, w którym powstała niezdolność do pracy (nastąpił zgon). Warunek

posiadania wymaganego okresu uważa się za spełniony, gdy okres składkowy i nieskładkowy wynosi:

- 1 rok – jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat,
- 2 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 lat do 22 lat,
- 3 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 lat do 25 lat,
- 4 lata – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 lat do 30 lat,
- 5 lat – jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

Okres 5 lat wymagany od osoby, której niezdolność do pracy (zgon) powstała w wieku powyżej 30 lat, musi przypadać na ostatnie 10 lat przed dniem zgonu, albo przed dniem powstania niezdolności do pracy. Przy ustalaniu tego okresu, tj. ostatniego dziesięciolecia, nie uwzględnia się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej oraz renty rodzinnej.

W przypadku osób, u których niezdolność do pracy (zgon) powstała przed ukończeniem 30 lat, uwzględnia się okresy składkowe i nieskładkowe z okresu całego życia zawodowego – w przypadku tych osób nie stosuje się zatem wyżej wymienionego ograniczenia, czyli uwzględniania okresów składkowych i nieskładkowych tylko z ostatnich 10 lat przed dniem powstania niezdolności do pracy (zgonu).

Jeżeli ubezpieczony nie osiągnął wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, uzależnionego od wieku, w którym powstała niezdolność do pracy, warunek posiadania takiego okresu uważa się za spełniony, jeżeli ubezpieczony został zgłoszony do ubezpieczenia przed ukończeniem 18 lat, albo w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej lub w szkole wyższej, i pozostawał w ubezpieczeniu do dnia powstania niezdolności do pracy (zgonu) bez przerwy bądź z przerwami nieprzekraczającymi łącznie 6 miesięcy.

W wymienionym przypadku jednak warunkiem ustalenia prawa do renty jest powstanie niezdolności do pracy w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zatem w tym przypadku przepisy nie przewidują ochrony w postaci możliwości powstania niezdolności do pracy (zgonu) w okresie do 18 miesięcy po ustaniu okresu ubezpieczenia (albo po ustaniu określonego w ustawie okresu nieskładkowego).

Na zasadach wyżej określonych ustala się prawo do renty z tytułu wypadku w drodze do pracy lub z pracy, zaistniałego po 31 grud-

nia 2002 r. Prawo do renty z tytułu wypadku w drodze do pracy lub z pracy przysługuje, mimo że ubezpieczony nie spełnia warunku posiadania wymaganego dla danej grupy wiekowej okresu składkowego i nieskładkowego.

Za wypadek w drodze do pracy lub z pracy uważa się nagle zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło w drodze do lub z miejsca wykonywania zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego, jeżeli droga ta była najkrótsza i nie została przerwana. Jednakże uważa się, że wypadek nastąpił w drodze do pracy, mimo że droga została przerwana, jeśli przerwa była życiowo uzasadniona i jej czas nie przekraczał granic potrzeby, a także wówczas, gdy droga, nie będąc drogą najkrótszą, była dla ubezpieczonego, ze względów komunikacyjnych, najdogodniejsza.

Za drogę do pracy lub z pracy uważa się, oprócz drogi z domu do pracy lub z pracy do domu, również drogę do miejsca lub z miejsca:

1) innego zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego,

2) zwykłego wykonywania funkcji lub zadań zawodowych albo społecznych,

3) zwykłego spożywania posiłków,

4) odbywania nauki lub studiów.

Ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku w drodze do pracy lub z pracy dokonują, w karcie wypadku w drodze do pracy lub z pracy, pracodawcy w stosunku do ubezpieczonych będących pracownikami, a w stosunku do pozostałych ubezpieczonych – podmioty określone w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. nr 199, poz. 1673 z późn. zm.).

OKRESY UWZGLĘDNIANE PRZY USTALANIU PRAWA DO ŚWIADCZEŃ I ICH WYSOKOŚCI

1. Okresy składkowe

Okresy składkowe to okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne lub okresy, za które nie było obowiązku opłacania składki, uznane przez pracodawcę za okresy składkowe.

W myśl ustawy o emeryturach i rentach z FUS **okresami składkowymi** są następujące okresy:

1) ubezpieczenia – przebyte po 31 grudnia 1998 r., przy czym okresem ubezpieczenia jest również: • okres nieopłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z powodu przekroczenia w trakcie roku kalendarzowego kwoty rocznej podstawy wymiaru składek – zarówno wtedy, gdy tytuł podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym istniał do końca roku kalendarzowego, jak również wtedy, gdy ustał przed końcem roku, lecz została opłacona składka od rocznego limitu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe • okres podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, za który całość składek na te ubezpieczenia przekazują płatnicy składek, w tym część finansowaną przez pracodawcę i część finansowaną przez pracownika, również w przypadku gdy płatnik składek zalega z opłacaniem składek w całości lub w części,

2) opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości określonej w przepisach obowiązujących do dnia 31 grudnia 1998 r.,

3) zaliczone do okresów ubezpieczenia społecznego duchownych:

a) okresy pozostawania duchownymi przed dniem 1 lipca 1989 r., pod warunkiem opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za cały okres podlegania temu ubezpieczeniu,

b) okresy przebywania duchownych na misjach oraz okresy prowadzenia przez duchownych działalności duszpasterskiej wśród Polonii, przypadające po dniu 14 listopada 1991 r. do dnia 31 grudnia 1998 r.,

4) czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne albo okresy zastępczych form tej służby,

5) działalności kombatanckiej, działalności równorzędnej z tą działalnością, a także okresy zaliczone do okresów tej działalności oraz okresy podlegania represjom wojennym i okresu powojennego, określone w przepisach ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,

6) pełnionej w Polsce służby:

a) w Policji (Milicji Obywatelskiej),

b) w Urzędzie Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (w organach bezpieczeństwa publicznego),

c) w Straży Granicznej,

d) w Służbie Więziennej,

e) w Państwowej Straży Pożarnej,

f) w Służbie Celnej,

g) w Biurze Ochrony Rządu,

7) pobierania zasiłku macierzyńskiego,

8) osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania albo bez wyroku po dniu 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną,

9) zatrudnienia za granicą osób, które w tym czasie nie były obywatelami polskimi, jeżeli powróciły do kraju po dniu 22 lipca 1944 r. i zostały uznane za repatriantów,

10) świadczenia pracy po 1956 r. na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych, nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 r.

Za okresy składkowe uważa się również przypadające przed 15 listopada 1991 r. następujące okresy:

1) zatrudnienia po ukończeniu 15. roku życia:

a) na obszarze państwa polskiego – w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, **jeżeli w czasie tych okresów pra-**

ownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy, albo rentę chorobową,

b) obywateli polskich za granicą – w polskich przedstawicielstwach dyplomatycznych i urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach lub misjach specjalnych, a także w innych polskich placówkach, instytucjach lub przedsiębiorstwach, do których zostali delegowani lub skierowani; dotyczy to również członków rodziny delegowanego lub skierowanego pracownika, którzy podjęli zatrudnienie w tych placówkach w czasie pobytu za granicą,

c) obywateli polskich za granicą – w organizacjach międzynarodowych, zagranicznych instytucjach i w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej lub w których byli zatrudnieni za zgodą właściwych władz polskich; zgoda nie jest wymagana w stosunku do pracowników, którzy wyjechali za granicę przed dniem 9 maja 1945 r.,

d) obywateli polskich za granicą – u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce,

2) pracy przymusowej:

a) wykonywanej na rzecz hitlerowskich Niemiec w okresie II wojny światowej,

b) wykonywanej na obszarze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w okresie od 17 września 1939 r. do 31 grudnia 1956 r.,

c) wykonywanej na rozkaz władz alianckich do dnia 31 grudnia 1945 r.,

d) wykonywanej w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranu oraz batalionach budowlanych podczas odbywania służby wojskowej w Wojsku Polskim,

3) zatrudnienia młodocianych na obszarze państwa polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r.,

4) pracy wykonywanej w czasie odbywania na obszarze państwa polskiego kary pozbawienia wolności, kary aresztu za wykroczenie oraz w czasie tymczasowego aresztowania – w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy określonego dla takiej pracy,

5) niewykonywania pracy po ustaniu zatrudnienia, jeżeli za te okresy na podstawie przepisów Kodeksu pracy zostało wypłacone wynagrodzenie lub odszkodowanie,

6) czasowego pozostawiania bez pracy na obszarze państwa polskiego z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia

szkolenia zawodowego, w tym okresy pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji zawodowej, zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków szkoleniowych wypłaconych z Funduszu Pracy,

7) sprawowania mandatu posła lub senatora w państwie polskim,

8) internowania na podstawie art. 42 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. nr 29, poz. 154; z 1982 r. nr 3, poz. 18 oraz z 1989 r. nr 34, poz. 178),

9) wykonywania działalności twórczej lub artystycznej na obszarze państwa polskiego:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których ubezpieczony był zwolniony od opłacania składki,

b) przypadającej przed dniem 1 stycznia 1974 r., uznane przez Komisję do Spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców, działającą przy ministrze właściwym do spraw kultury, pod warunkiem że twórca lub artysta opłacał składki na ubezpieczenie społeczne po dniu 31 grudnia 1973 r.,

10) pracy adwokatów wykonywanej na obszarze państwa polskiego:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu,

11) wykonywania na obszarze państwa polskiego pracy nakładczej:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu, jeżeli w tych okresach osoba wykonująca taką pracę uzyskiwała wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy obowiązującego najniższego wynagrodzenia, określonego na podstawie przepisów Kodeksu pracy,

12) pracy na obszarze państwa polskiego w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych i w innych spółdzielniach zrzeszonych w Centralnym Związku Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, w zespołowych gospodarstwach rolnych spółdzielni kółek rolniczych zrzeszonych w Krajowym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych oraz pracy na rzecz tych spółdzielni:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) przypadającej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu,

13) pracy na obszarze państwa polskiego wykonywanej na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu takiej umowy:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) wykonywanej przed dniem 1 stycznia 1976 r., jeżeli umowa odpowiadała warunkom ubezpieczenia obowiązującym w tym dniu,

14) pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze państwa polskiego:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) prowadzonej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu, jeżeli prowadzenie działalności gospodarczej odpowiadało warunkom ubezpieczenia,

15) współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze państwa polskiego objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego oraz okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

16) ubezpieczenia społecznego duchownych na obszarze państwa polskiego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

17) pobierania stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu na obszarze państwa polskiego po ukończeniu 15. roku życia, z wyjątkiem okresów pobierania stypendium przez osoby uczące się lub studiujące w systemie studiów dziennych.

Okresy składkowe są uwzględniane na podstawie dokumentów – *świadectw pracy, zaświadczeń, wpisów w legitymacji ubezpieczeniowej, orzeczeń sądu*. Środkiem dowodowym potwierdzającym przebyte okresy zatrudnienia mogą być również *wpisy w dowodach osobistych, legitymacje służbowe, legitymacje związków zawodowych, umowy o pracę, a także pisma kierowane do pracownika w czasie trwania zatrudnienia dotyczące powołania, minowania, angażu, nagradzania, udzielenia urlopu, zwolnienia*.

Okresy zatrudnienia na obszarze państwa polskiego przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r., w wymiarze nie niższym niż

połowa pełnego wymiaru czasu pracy, w których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego, w tym okresy zatrudnienia młodocianych na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r., a także okresy pracy przymusowej wykonywanej na rzecz hitlerowskich Niemiec, na obszarze ZSRR i na rozkaz władz alianckich – mogą być dokumentowane *zeznaniem świadków*. Osoba przedkładająca zeznania świadków jest zobowiązana wyjaśnić okoliczności, z powodu których nie posiada dokumentów potwierdzających przebyte okresy, zwłaszcza w odniesieniu do okresów pracy w Polsce.

Okresy pracy po 1956 r. na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych, nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 r., mogą być udowodnione *dokumentami lub zeznaniem świadków*. Oceny dokumentów i zeznań potwierdzających te okresy dokonuje, w drodze decyzji, Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Okresy osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia za działalność polityczną na mocy wyroku potwierdza Prezes Sądu Okręgowego, a w przypadku osadzenia bez wyroku – Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

2. Okresy nieskładkowe

Okresy nieskładkowe to okresy bezczynności zawodowej, z określonych przez ustawodawcę przyczyn. Okresami takimi są:

1) okresy pobierania:

a) wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy,

b) zasiłków z ubezpieczenia społecznego: chorobowego lub opiekuńczego,

c) świadczenia rehabilitacyjnego, pobieranych po 14 listopada 1991 r. oraz

d) świadczeń wymienionych w punktach b i c pobieranych przed 15 listopada 1991 r., po ustaniu obowiązku ubezpieczenia,

2) okresy pobierania renty chorobowej po ustaniu zatrudnienia w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie lub po ustaniu obowiązku ubezpieczenia społecznego z innego tytułu,

3) okresy niewykonywania pracy po ustaniu zatrudnienia, jeżeli za te okresy, na podstawie przepisów Kodeksu pracy, zostało wypłacone odszkodowanie,

4) okresy niewykonywania pracy przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, nie więcej jednak niż 5 lat,

5) przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących opiekujących się małymi dziećmi, innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych oraz okresy niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem:

a) w wieku do 4 lat – w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie, bez względu na liczbę dzieci – do 6 lat,

b) na które, ze względu na jego stan fizyczny, psychiczny lub psychofizyczny, przysługuje zasiłek pielęgnacyjny – dodatkowo w granicach do 3 lat na każde dziecko,

6) przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy opieki pielęgnacyjnej nad inwalidą wojennym zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągał przychodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia,

7) przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy niewykonywania pracy, w granicach do 6 lat, spowodowane koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznanym za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągnął przychodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia,

8) okresy urlopu bezpłatnego oraz przerw w zatrudnieniu w razie nieudzielenia urlopu bezpłatnego małżonkom pracowników skierowanych do pracy w przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach specjalnych za granicą, w instytutach, ośrodkach informacji i kultury za granicą,

9) okresy nauki w szkole wyższej na jednym kierunku, pod warunkiem ukończenia tej nauki, w wymiarze określonym w programie studiów,

10) okresy studiów doktoranckich i aspirantury naukowej w wymiarze określonym w decyzji o ich utworzeniu,

11) okresy asystenckich studiów przygotowawczych,

12) okresy kształcenia zawodowego lekarzy w klinikach akademii medycznych i oddziałach instytutów naukowych w charakterze wolontariusza – w granicach do 1 roku,

13) okresy pobierania zasiłku przedemerytalnego i świadczenia przedemerytalnego,

14) okresy udokumentowanej niezdolności do pracy, za które wypłacone zostały z Funduszu Pracy: zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki szkoleniowe lub stypendia.

Okresy nieskładkowe podlegają uwzględnieniu na podstawie *dokumentów*. Wyjątek stanowi okres niewykonywania pracy w okresie przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, uwzględniany w rozmiarze nie większym niż 5 lat, który może być udowodniony *dokumentami* lub *zeznaniami świadków*. Oceny tych dokumentów i zeznań świadków dokonuje Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, którego decyzja w tej sprawie stanowi dla organu rentowego podstawę do zaliczenia wymienionego okresu.

3. Okresy uzupełniające

Okresami uzupełniającymi – traktowanymi **przy ustalaniu prawa do świadczeń** tak jak okresy składkowe – są:

1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane odrębnymi przepisami składki,

2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16. roku życia,

3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16. roku życia.

Przy ustalaniu, czy zostały spełnione warunki wymagane do uzyskania **emerytury**, uwzględnia się okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, za które opłacono składki na ubezpieczenie społeczne rolników, jak również okresy przypadające przed objęciem ubezpieczeniem społecznym z tego tytułu.

Natomiast przy ustalaniu, czy zostały spełnione warunki wymagane do uzyskania **renty z tytułu niezdolności do pracy**, uwzględnia się tylko okresy ubezpieczenia społecznego rolników.

Okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym uwzględnia się wówczas, gdy okresy składkowe oraz okresy nieskładkowe (po ograniczeniu, zgodnie z przepisami) są krótsze od okresu wymaganego – w rozmiarze niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Ustawa o emeryturach i rentach z FUS nie daje możliwości uwzględniania okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli okresy te zostały zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Przy ustalaniu, czy zostały spełnione warunki wymagane do uzyskania emerytury, osobom które osiągnęły wiek wynoszący co najmniej 60 lat (w przypadku kobiet) lub 65 lat (w przypadku mężczyzn) i utraciły prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, przysługującej z FUS, z powodu odzyskania zdolności do pracy, uwzględnia się również okresy pobierania tej renty, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury.

4. Okresy hipotetyczne

Okresem hipotetycznym – doliczanym przez organ rentowy przy ustalaniu wysokości renty z tytułu niezdolności do pracy – jest okres przypadający od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat, a w przypadku ustalania wysokości renty rodzinnej po pracowniku – okres przypadający od dnia śmierci pracownika do dnia, w którym zmarły osiągnąłby wiek 60 lat. Okres ten uwzględnia się w rozmiarze nie większym niż brakujący do pełnych 25 lat.

Okres hipotetyczny dolicza organ rentowy po uprzednim ustaleniu okresów składkowych i nieskładkowych.

5. Zasady uwzględniania okresów przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości

Wpływ na prawo do świadczeń mają okresy składkowe i nieskładkowe wymienione w art. 6 i 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz okresy uzupełniające, o których mowa w art. 10 i 10a tej ustawy, liczone z uwzględnieniem **lat, miesięcy i dni**.

Przy ustalaniu wysokości świadczeń okresy składkowe i nieskładkowe ustala się **z uwzględnieniem pełnych miesięcy**. Oznacza to, że

jeżeli udowodniony zostanie okres łączny 40 lat, w tym 39 lat 10 miesięcy 10 dni składkowych i 1 miesiąc 20 dni okresów nieskładkowych, to wysokość renty zostanie ustalona z uwzględnieniem 39 lat 10 miesięcy okresów składkowych i 1 miesiąca okresów nieskładkowych.

Przy ustalaniu, czy został spełniony warunek udowodnienia wymaganego do uzyskania emerytury lub renty okresu składkowego i nieskładkowego nie uwzględnia się okresów podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, za które płatnik składek zobowiązany do opłacania składek na własne ubezpieczenie lub osoba współpracująca z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność nie opłacili składek – i to zarówno w odniesieniu do okresów przypadających po wejściu w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak i przed wejściem w życie tej ustawy.

Ustalając prawo do emerytury lub renty okresy działalności kombatanckiej, działalności równorzędnej z tą działalnością oraz okresy zaliczane do okresów tej działalności, a także okresy podlegania represjom wojennym i okresu powojennego oraz okresy pracy przymusowej, uwzględnia się w wymiarze podwójnym. Należy jednak zaznaczyć, że przepisy nie przewidują możliwości uwzględniania tych okresów w wymiarze podwójnym przy ustalaniu wysokości świadczeń.

Za okresy zatrudnienia i okresy pracy na terenie państwa polskiego uważa się okresy pracy wykonywanej na terenach wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej w obecnych granicach oraz na terenach wchodzących w jej skład przed ustaleniem obecnych granic.

Okresy zatrudnienia za granicą osób, które zostały uznane za repatriantów, uwzględnia się tylko wówczas, jeżeli osoby te stale zamieszkują na obecnym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej oraz pod warunkiem, że z tytułu okresów pracy za granicą nie jest wypłacane świadczenie rentowe z instytucji zagranicznej (inne niż renta z ubezpieczenia dodatkowego).

Okresy pracy za granicą uwzględnia się przy ustalaniu prawa do świadczeń, jeżeli tak stanowią umowy międzynarodowe.

W przypadku gdy okresy składkowe, nieskładkowe i okresy uzupełniające pokrywają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczenia, a tym samym jego wysokości, organ rentowy uwzględnia okres korzystniejszy.

Okresy nieskładkowe są uwzględniane w ograniczonym rozmiarze – **nie przekraczającym jednej trzeciej uwzględnionych okresów składkowych.**

PODSTAWA WYMIARU ŚWIADCZEŃ

Renta rodzinna jest obliczana jako część świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu. Nie ustala się zatem podstawy wymiaru renty rodzinnej, lecz podstawę wymiaru emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, jaka przysługiwałaby zmarłemu.

W przypadku zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną przysługującą po osobie, która zmarła przed dniem 1 września 1996 r. i nie miała ustalonego prawa do świadczenia, podstawę wymiaru oraz wysokość emerytury lub renty, jaka przysługiwałaby zmarłemu, ustala się z zastosowaniem kwoty bazowej obowiązującej w dniu 31 sierpnia 1996 r. lub – w przypadku zgonu po tej dacie – kwoty bazowej obowiązującej w dniu zgonu tej osoby. Do obliczenia podstawy wymiaru – zgodnie z art. 15 ustawy o emeryturach i rentach z FUS – przyjmuje się przychód, stanowiący podstawę wymiaru składek, z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych, wybranych z ostatnich 20 lat kalendarzowych, albo z okresu 20 lat poprzedzających rok śmierci osoby, po której przysługuje renta rodzinna.

W przypadku ustalania prawa do renty rodzinnej po osobie, która przed zgonem pobierała emeryturę lub rentę, może być zachowana dotychczasowa podstawa wymiaru, tj. przyjęta do ustalenia wysokości tej emerytury lub renty. Członek rodziny składający wniosek o przyznanie renty rodzinnej może jednak skorzystać z możliwości wskazania do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty wynagrodzenia z okresu obowiązującego przy ponownym ustalaniu podstawy wymiaru świadczeń, na zasadach określonych w art. 110 i 111 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

1. Zasady ustalania wysokości podstawy wymiaru

Podstawę wymiaru świadczeń ustala się od przeciętnej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne **z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z okresu ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o świadczenie.** W przypadku zatem zgłoszenia wniosku o emeryturę lub rentę w 2005 r. zainteresowany zobowiązany jest wskazać do ustalenia podstawy wymiaru wynagrodzenie z 10 kolejnych lat kalendarzowych wybranych z lat 1985-2004, a w przypadku zgłoszenia wniosku np. w 2007 r. – wynagrodzenie z 10 kolejnych lat kalendarzowych wybranych z lat 1987-2006. Okres 20 lat, z którego można wybrać wynagrodzenie do obliczenia podstawy wymiaru, jest zatem zależny od daty zgłoszenia wniosku.

Na wniosek zainteresowanego, jeżeli jest to dla niego korzystniejsze, podstawę wymiaru emerytury lub renty można ustalić od wynagrodzenia **z okresu 20 lat kalendarzowych** przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, **wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.** Mogą to być na przykład lata: 1966 do 1970, 1981 do 1993, 1999 i 2002.

W przypadku gdy wniosek o rentę rodzinną został zgłoszony po osobie, która w ciągu 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek, pobierała przez więcej niż 10 lat zasiłek przedemerytalny, podstawę wymiaru ustala się od wynagrodzenia z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym został przyznany ten zasiłek.

Podstawę wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej pobierała świadczenie przedemerytalne, stanowi podstawa wymiaru przyjęta do ustalenia świadczenia przedemerytalnego – w wysokości uwzględniającej wszystkie kolejne waloryzacje w okresie po ustaleniu prawa do świadczenia przedemerytalnego – albo podstawa wymiaru ustalona na nowo, na zasadach ogólnie obowiązujących, jak dla wniosku zgłoszonego po raz pierwszy.

Przy ustaleniu kolejnych 10 lat kalendarzowych przyjmuje się lata następujące bezpośrednio po sobie, choćby ubezpieczony w niektórych z nich nie pozostawał w ubezpieczeniu lub pozostawał w ubezpieczeniu przez część roku kalendarzowego. Oznacza to, że z okresu kolejnych 10 lat nie można wyłączyć tych lat, w których zainteresowany nie osiągał wynagrodzenia lub osiągnął wynagrodzenie niskie ze względu – na przykład – na krótki okres zatrudnienia w danym roku.

Przykład 1

Pracownik wykonywał pracę od 1 sierpnia 1989 r. do 30 kwietnia 1992 r., a następnie od 1 listopada 1995 r. do 31 października 2003 r. Zmarł w marcu 2005 r. Wniosek o rentę rodzinną został zgłoszony w marcu 2005 r.

Do ustalenia podstawy wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy, jaka przysługiwałaby zmarłemu, z uwagi na to, że łączny okres pracy wynosi ponad 10 lat, członek rodziny zobowiązany jest wskazać wynagrodzenie (dochód) uwzględniane w podstawie wymiaru w wysokości osiągniętej w kolejnych 10 latach, wybranych z 20 lat kalendarzowych poprzedzających rok zgłoszenia wniosku, a więc z lat 1985-2004. To znaczy może wskazać okres:

od 1 stycznia 1989 r. do 31 grudnia 1998 r. albo

od 1 stycznia 1990 r. do 31 grudnia 1999 r. albo

od 1 stycznia 1991 r. do 31 grudnia 2000 r. albo

od 1 stycznia 1992 r. do 31 grudnia 2001 r. albo

od 1 stycznia 1993 r. do 31 grudnia 2002 r. albo

od 1 stycznia 1994 r. do 31 grudnia 2003 r.,

w zależności od tego, w którym z wariantów suma wskaźników procentowych – obliczonych dla każdego roku oddzielnie przez porównanie wynagrodzenia pracownika w danym roku kalendarzowym z przeciętnym wynagrodzeniem – będzie najkorzystniejsza.

W niniejszym przykładzie każdy z wymienionych wariantów obejmuje lata 1993 i 1994, w których pracownik nie osiągał wynagrodzenia. Mimo tego jednak, iż faktycznie pracownik uzyskiwał wynagrodzenie przez 8 lat, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru świadczenia zostanie obliczony przez podzielenie sumy wskaźników procentowych – ustalonych w wyniku porównania wynagrodzenia pracownika w każdym roku kalendarzowym z przeciętnym wynagrodzeniem – przez 10.

Taka sama zasada ustalania wskaźnika wysokości podstawy wymiaru zostałaby przyjęta w przypadku, gdyby pracownik ten pracował bez przerw, ale nie byłoby możliwości uzyskania zaświadczenia potwierdzającego wysokość uzyskiwanych zarobków w okresie od 1 maja 1992 r. do 31 października 1995 r.; bez względu na przyczynę braku tych dokumentów.

Dla ubezpieczonych, którzy spełniają warunki do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z powstaniem niezdolności do pracy przed 30 rokiem życia (wymagany okres składkowy i nie-

składkowy do 4 lat) i nie można ustalić podstawy wymiaru od wynagrodzenia z 10 lat z uwagi na to, że przepracowany okres jest krótszy niż 10 lat, podstawę wymiaru ustala się z okresu faktycznego ubezpieczenia, w tym z lat nie w pełni przepracowanych.

Przykład 2

Pracownik zmarł w wieku 28 lat. Wniosek o rentę rodzinną został zgłoszony w styczniu 2005 r. Udowodnione zostały następujące okresy wykonywania zatrudnienia: od 1 sierpnia 1996 r. do 31 października 1997 r., od 1 marca 1998 r. do 15 września 1998 r. i od 15 maja 2002 r. do 27 grudnia 2004 r.

Do ustalenia podstawy wymiaru renty zostanie przyjęty okres 6 lat: od 1996 r. do 1998 r. i od 2002 r. do 2004 r.

Także dla ubezpieczonych, którzy spełniają warunki do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy powstałej przed 30 rokiem życia bądź z tytułu niezdolności do pracy powstałej po 30 roku życia i przepracowali okres krótszy niż 10 lat z powodu pełnienia czynnej służby wojskowej lub spełniania zastępczo obowiązku tej służby albo z powodu korzystania z urlopu wychowawczego, podstawę wymiaru ustala się z okresu faktycznego podlegania ubezpieczeniu, w tym także z lat, w których wynagrodzenie było osiąganе tylko przez część roku kalendarzowego.

Przykład 3

Kobieta urodzona w 1970 r. podjęła pracę z dniem 1 września 1995 r. i pozostawała w stosunku pracy do 30 listopada 1996 r. Od 1 grudnia 1996 r. do 31 sierpnia 2001 r. korzystała z urlopu wychowawczego w związku z koniecznością sprawowania opieki nad dziećmi, urodzonymi w 1996 r. i w 1999 r. Ponownie podjęła pracę od 1 września 2001 r. i pracowała do dnia zgonu w 2005 r.

Podstawa wymiaru renty zostanie ustalona od wynagrodzenia uzyskanego przez pracownicę w latach kalendarzowych: od 1995 r. do 1996 r. oraz od 2001 r. do 2004 r. (łącznie 6 lat). Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru świadczenia zostanie obliczony przez podzielenie sumy wskaźników procentowych – wynikających z porównania wynagrodzenia pracownicy z każdym z wymienionych lat kalendarzowych z przeciętnym wynagrodzeniem – przez 6.

Gdyby przerwa w pracy od 1 grudnia 1996 r. do 31 sierpnia 2001 r. była spowodowana inną przyczyną, np. z powodu wyjazdu za granicę

w odniesieniu do osoby, która osiągnęła 30 lat, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru zostałby obliczony przez podzielenie sumy uzyskanych wskaźników procentowych przez 10.

Nie ustala się podstawy wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy dla ubezpieczonego, który pozostawał w ubezpieczeniu przez okres krótszy niż 1 rok kalendarzowy.

Jeżeli podstawy wymiaru emerytury i renty nie można ustalić na zasadach określonych przepisami, rentę rodzinną przyznaje się **w wysokości najniższej renty rodzinnej**.

Podstawę wymiaru emerytury lub renty stanowi odpowiednio zwaloryzowana przeciętna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (od dnia 1 stycznia 1999 r.) lub na ubezpieczenie społeczne (do dnia 31 grudnia 1998 r.) na podstawie przepisów prawa polskiego.

Do kwot stanowiących podstawę wymiaru składek dolicza się przysługujące ubezpieczonemu w danym roku kalendarzowym kwoty wynagrodzenia za okres niezdolności do pracy oraz kwoty zasiłków chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego, świadczenia rehabilitacyjnego, a także zasiłku wyrównawczego, świadczenia wyrównawczego lub dodatku wyrównawczego. Doliczeniu podlega także wartość rekompensaty pieniężnej ustalonej zgodnie z punktem 3 załącznika do ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do emerytur i rent, przysługującej pracownikom sfery budżetowej z tytułu braku podwyżek wynagrodzeń w drugim półroczu 1991 r. i pierwszym półroczu 1992 r.

Kwoty wynagrodzeń za czas niezdolności do pracy oraz kwoty zasiłków chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego, przysługujących ubezpieczonemu w roku kalendarzowym przypadającym po 2004 r., uwzględnia się przy ustalaniu podstawy wymiaru wówczas, gdy łączna kwota podstaw wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz wynagrodzeń i zasiłków nie przekracza maksymalnej kwoty rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Do podstawy wymiaru emerytury lub renty wlicza się również kwoty rekompensat wypłaconych pracownikowi obok wynagrodzenia (bądź zasiłków z ubezpieczenia społecznego) w okresie od 1 września 1981 r. do 30 czerwca 1987 r. z tytułu podwyżki cen m.in. artykułów żywnościowych, a także kwoty zasiłków dla bezrobotnych, zasiłków szkoleniowych lub stypendiów wypłaconych z Funduszu Pracy za okres udokumentowanej niezdolności do pracy.

Przy ustalaniu łącznej kwoty przychodów za dany rok kalendarzowy, uwzględnianych w podstawie wymiaru emerytur i rent, nadal obowiązuje zasada obliczania przychodów za okres, za który przysługują. Przy ustalaniu tego przychodu należy zatem np. nagrodę z zysku i tzw. trzynastkę doliczać do wynagrodzenia z roku, za który nagrody te zostały wypłacone.

Zasada doliczania przychodu do roku, w którym dane wynagrodzenie wypłacono, ma zastosowanie tylko wówczas, jeżeli nie można ustalić okresu, za który wypłata ta przysługuje, np. nagroda za szczególne osiągnięcia zawodowe lub premia bilansowa.

Jeżeli pracownik osiągał wynagrodzenie w więcej niż jednym zakładzie pracy, do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia przyjmuje się łączne wynagrodzenie, bez względu na to, czy pracownik osiągał dodatkowe wynagrodzenie przez cały okres wskazany do ustalenia podstawy wymiaru, czy tylko przez część tego okresu.

W podstawie wymiaru świadczeń nie uwzględnia się przychodów uzyskanych w danym roku, które zostały zwolnione ze składki z powodu osiągnięcia kwoty rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Jeśli więc pracownik osiągnął np. w 2000 r. wynagrodzenie w wysokości 90 000,00 zł, to składka z tytułu podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym została opłacona od kwoty 54 780,00 zł i taka kwota powinna być wykazana w zaświadczeniu o zarobkach dla celów ustalenia podstawy wymiaru. Do kwoty tej mogą być doliczone kwoty wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, zasiłki, a także kwoty wynagrodzenia podlegające składce, wypłacone w 2001 r., lecz przysługujące za 2000 r.

Do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia przyjmuje się wynagrodzenie w takiej wysokości, od jakiej ustalano składki na ubezpieczenia społeczne. Jedynie w przypadku pobierania przez pracownika wynagrodzenia zmniejszonego w związku z odbywaniem czynnej służby wojskowej lub spełnianiem zastępczo obowiązku tej służby, do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje się wynagrodzenie w pełnej wysokości.

2. Mechanizm obliczania podstawy wymiaru emerytury i renty

Podstawę wymiaru emerytury lub renty ustala się następująco:

1) oblicza się sumę wynagrodzeń, które były podstawą wymiaru składek w każdym z wybranych przez zainteresowanego lat kalenda-

rzowych, z uwzględnieniem innych wypłat przyjmowanych do obliczenia podstawy wymiaru,

2) oblicza się stosunek każdej z tych sum do rocznej kwoty przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonej za dany rok kalendarzowy (patrz tabela na s. 35-36), wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnej części procentu,

3) oblicza się średnią arytmetyczną tych procentów, która stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty oraz

4) mnoży się przez ten wskaźnik kwotę bazową, otrzymując w ten sposób podstawę wymiaru emerytury lub renty.

Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty nie może być wyższy niż **250%**.

Nie ogranicza się wskaźnika procentowego, który wynika z porównania wynagrodzenia (dochodu) przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia z przeciętnym wynagrodzeniem, w poszczególnych latach. Ogranicza się dopiero średnią arytmetyczną uzyskanych wskaźników, która stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty.

3. Kwota bazowa

Od 1 stycznia 1999 r. kwotę bazową stanowiło 100% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w II kwartale kalendarzowym 1998 r., które wynosiło 1220,89 zł.

Od pierwszej waloryzacji emerytur i rent w 1999 r., która nastąpiła od 1 czerwca, kwota bazowa wynosiła 100% przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenia społeczne, określone w przepisach ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w **kwartale kalendarzowym** poprzedzającym termin waloryzacji. Kwota ta ulegała zmianie w terminach waloryzacji świadczeń. Od 1 czerwca 1999 r. kwota bazowa wynosiła 1327,44 zł, od 1 czerwca 2000 r. – 1540,20 zł, od 1 czerwca 2001 r. – 1683,27 zł, od 1 czerwca 2002 r. – 1775,89 zł, od 1 marca 2003 r. – 1862,62 zł.

Poczynając od pierwszej waloryzacji emerytur i rent w 2004 r. kwotę bazową stanowiło 100% przeciętnego wynagrodzenia, pomniejszonego o składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez ubezpieczonego, z **roku kalendarzowego** poprzedzającego termin waloryzacji. Tak ustalona kwota bazowa obowiązywała od 1 marca 2004 r. i wynosiła 1829,24 zł.

Od 1 marca 2004 r. kwota bazowa nie jest – tak jak dotychczas – powiązana z waloryzacją emerytur i rent. Od 1 marca 2005 r. wynosi ona 1903,03 zł.

Kwota bazowa obowiązuje od 1 marca do końca lutego następnego roku.

Kwota ta jest stosowana do obliczania przysługującej ubezpieczonemu tzw. części socjalnej świadczenia (wynoszącej 24% kwoty bazowej) oraz przy ustalaniu podstawy wymiaru świadczenia.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza tę kwotę w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w terminie do 9 roboczego dnia lutego każdego roku.

4. Kwoty roczne przeciętnego wynagrodzenia w latach 1948-2004

Lata	Kwota w zł	
1948	3 792	(316 × 12)
1949	5 592	(466 × 12)
1950	6 612	(551 × 12)
1951	7 188	(599 × 12)
1952	7 824	(652 × 12)
1953	11 040	(920 × 12)
1954	11 700	(975 × 12)
1955	12 096	(1 008 × 12)
1956	13 416	(1 118 × 12)
1957	15 348	(1 279 × 12)
1958	16 176	(1 348 × 12)
1959	17 436	(1 453 × 12)
1960	18 720	(1 560 × 12)
1961	19 500	(1 625 × 12)
1962	20 160	(1 680 × 12)
1963	21 156	(1 763 × 12)
1964	21 792	(1 816 × 12)
1965	22 404	(1 867 × 12)
1966	23 208	(1 934 × 12)
1967	24 192	(2 016 × 12)
1968	25 272	(2 106 × 12)
1969	26 088	(2 174 × 12)

Lata	Kwota w zł	
1970	26 820	(2 235 × 12)
1971	28 296	(2 358 × 12)
1972	30 108	(2 509 × 12)
1973	33 576	(2 798 × 12)
1974	38 220	(3 185 × 12)
1975	46 956	(3 913 × 12)
1976	51 372	(4 281 × 12)
1977	55 152	(4 596 × 12)
1978	58 644	(4 887 × 12)
1979	63 924	(5 327 × 12)
1980	72 480	(6 040 × 12)
1981	92 268	(7 689 × 12)
1982	139 572	(11 631 × 12)
1983	173 700	(14 475 × 12)
1984	202 056	(16 838 × 12)
1985	240 060	(20 005 × 12)
1986	289 140	(24 095 × 12)
1987	350 208	(29 184 × 12)
1988	637 080	(53 090 × 12)
1989	2 481 096	(206 758 × 12)
1990	12 355 644	(1 029 637 × 12)
1991	21 240 000	(1 770 000 × 12)
1992	35 220 000	(2 935 000 × 12)
1993	47 940 000	(3 995 000 × 12)
1994	63 936 000	(5 328 000 × 12)
1995	8 431,44	(702,62 × 12)
1996	10 476,00	(873,00 × 12)
1997	12 743,16	(1 061,93 × 12)
1998	14 873,88	(1 239,49 × 12)
1999	20 480,88	(1 706,74 × 12)
2000	23 085,72	(1 923,81 × 12)
2001	24 742,20	(2 061,85 × 12)
2002	25 598,52	(2 133,21 × 12)
2003	26 417,64	(2 201,47 × 12)
2004	27 474,84	(2 289,57 × 12)

WYSOKOŚĆ RENTY RODZINNEJ

1. Ustalanie wysokości renty rodzinnej

Wysokość renty rodzinnej, która jest pochodną przysługującej ubezpieczonemu emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, jest zależna od: • długości udokumentowanych okresów składkowych i nieskładkowych • wysokości przychodów podlegających uwzględnieniu przy ustalaniu podstawy wymiaru w okresie, z którego ustala się podstawę wymiaru świadczenia oraz • poziomu przeciętnego wynagrodzenia, według którego ustalana jest kwota bazowa obowiązująca w dniu powstania prawa do świadczenia, jakie przysługiwało ubezpieczonemu (lub przysługiwałoby mu w dniu śmierci).

Przy ustalaniu wysokości renty, jaka przysługiwałaby osobie zmarłej, dla celów ustalenia renty rodzinnej przyjmuje się, że osoba ta była całkowicie niezdolna do pracy.

Renta rodzinna wynosi:

- dla jednej osoby uprawnionej – **85%** świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- dla dwóch osób uprawnionych – **90%** świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- dla trzech lub więcej osób uprawnionych – **95%** świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

Jeżeli rentę rodzinną przyznaje się po emerycie lub renciście, a uprawniony członek rodziny nie przedkłada dodatkowych dowodów dotyczących przebytych okresów składkowych i nieskładkowych, albo potwierdzających wysokość przychodów uwzględnianych przy ustalaniu podstawy wymiaru, ustalenie wysokości renty rodzinnej polega w zasadzie na pomnożeniu kwoty, którą ostatnio pobierał emeryt lub

rencista, przez stawkę procentową, zależną od liczby osób uprawnionych do renty rodzinnej. W decyzji przyznającej rentę rodzinną organ rentowy wskazuje jednak ponownie podstawę wymiaru uprzednio przyznanego świadczenia, uwzględnione okresy, kwotę bazową i ewentualnie dokonaną rewaloryzację emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy oraz waloryzację, jakie miały miejsce w okresie od daty przyznania tego świadczenia do daty przyznania renty dla członka rodziny osoby zmarłej.

Jeśli natomiast rentę rodzinną przyznaje się po emerycie lub renciście, a członek rodziny przedkłada nowe dokumenty potwierdzające okoliczności uzasadniające podwyższenie świadczenia, emerytura lub renta z tytułu niezdolności do pracy, a następnie renta rodzinna, ustalana jest z uwzględnieniem nowo udowodnionych okoliczności.

Aby określić wysokość renty rodzinnej po osobie, która nie miała ustalonego prawa do świadczenia emerytalnego lub rentowego, a spełniała warunki wymagane do uzyskania emerytury, ustala się najpierw wysokość **emerytury**. Wysokość tego świadczenia oblicza się według wzoru:

- 24% kwoty bazowej,
- po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych – z uwzględnieniem pełnych miesięcy,
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych – z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

W przypadku gdy przyznawana jest renta rodzinna po osobie, która spełniała warunki wymagane do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy, ustala się najpierw wysokość **renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy**. Wysokość tego świadczenia oblicza się następująco:

- 24% kwoty bazowej,
- po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych – z uwzględnieniem pełnych miesięcy,
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych – z uwzględnieniem pełnych miesięcy,
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok tzw. stażu hipotetycznego – z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Po ustaleniu, według wyżej określonych zasad, kwoty świadczenia jaka przysługiwałaby zmarłemu, ustala się wysokość renty rodzinnej. W tym celu kwotę świadczenia, jaka przysługiwałaby zmarłemu, mnoży się przez stawkę procentową zależną od liczby osób uprawnionych.

W przypadku gdy przy ustalaniu wysokości emerytury bądź renty z tytułu niezdolności do pracy obliczono część składkową emerytury lub

renty rodzinnej (albo zwiększenie), do renty rodzinnej przyznaje się 50% części składkowej lub zwiększenia, jakie przysługiwałoby zmarłemu.

Przykład

W maju 2005 r. pracodawca przedłożył wniosek o rentę rodzinną dla dwojga dzieci pracownika, który urodził się 1 lipca 1962 r. a zmarł 12 maja 2005 r. Do wniosku dołączone zostały: • zaświadczenie o zatrudnieniu i zarobkach z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych, wybranych z 20 lat poprzedzających rok zgłoszenia wniosku – według tego dokumentu wskaźnik wysokości wynagrodzenia wynosi 232,48% • zaświadczenie potwierdzające ukończenie studiów i 6-letni programowy okres ich trwania • świadectwa pracy potwierdzające zatrudnienie w okresach od 1 lipca 1988 r. do 31 sierpnia 1989 r. oraz od 1 października 1990 r. do 12 maja 2005 r., a więc za okres 15 lat 9 miesięcy 12 dni.

W maju 2005 r. kwota bazowa wynosiła 1903,03 zł. Podstawa wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy, jaka przysługiwałaby zmarłemu pracownikowi, wynosi 4424,16 zł ($1903,03 \text{ zł} \times 232,48\%$). Renta z tytułu niezdolności do pracy wyniosłaby:

24% kwoty bazowej	456,73 zł
15 lat 9/12 \times 1,3% \times podstawa wymiaru	906,07 zł
5 lat 3/12 (ograniczenie do 1/3) \times 0,7% \times podstawa wymiaru	162,81 zł
4 lata (tzw. okres hipotetyczny) \times 0,7% \times podstawa wymiaru	123,88 zł
	<hr/>
razem	1649,49 zł

Renta rodzinna dla dwóch osób wynosi 1484,45 zł ($1649,49 \text{ zł} \times 90\%$).

Z kwoty renty zostanie odliczona zaliczka z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i składka na ubezpieczenie zdrowotne.

Należy zaznaczyć, że według odmiennych zasad będzie ustalana emerytura w zreformowanym systemie, co praktycznie będzie miało miejsce poczynając od 2009 r.

W nowym systemie emerytura będzie ustalana dla osób, które do 1 stycznia 1999 r. nie osiągnęły wieku 50 lat, tj. dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., z pewnymi wyjątkami. Wyjątki dotyczą osób, którym przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS zagwarantowały możliwość uzyskania emerytury według dotychczas obowiązujących zasad, w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny.

Podstawę wymiaru emerytury w nowym systemie będzie stanowiła kwota zewidencjonowana na indywidualnym koncie ubezpieczenio-

nego, składająca się z: • składek wpłaconych po 31 grudnia 1998 r. • kapitału początkowego, stanowiącego równowartość hipotetycznej emerytury, jaką dana osoba uzyskalaby w dniu 1 stycznia 1999 r., pomnożonej przez wyrażone w miesiącach tzw. średnie dalsze trwanie życia, ustalone na dzień 1 stycznia 1999 r. dla osób w wieku 62 lat • kwot wynikających z waloryzacji kapitału początkowego i składek.

Kwota zewidencjonowana po podzieleniu przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego albo w wieku równym wiekowi, w jakim nastąpił zgon danego ubezpieczonego, spełniającego warunki do emerytury, po którym jest przyznawana renta rodzinna, będzie stanowiła wartość emerytury na nowych zasadach. Renta rodzinna – tak jak dotychczas – będzie stanowiła odpowiedni do liczby uprawnionych procent świadczenia, jakie przysługiwałoby zmarłemu.

2. Waloryzacja renty rodzinnej

Renty rodzinne podlegają okresowej waloryzacji od 1 marca roku kalendarzowego następującego po roku kalendarzowym, w którym wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w okresie od roku kalendarzowego, w którym była przeprowadzona ostatnio waloryzacja, wynosi co najmniej 105,0%.

Jeżeli przez okres 2 lat kalendarzowych następujących po roku kalendarzowym, w którym przeprowadzono ostatnią waloryzację, wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych nie osiągnął co najmniej 105,0%, waloryzację przeprowadza się od dnia 1 marca następnego roku kalendarzowego. Gwarantuje to przeprowadzanie waloryzacji co najmniej raz na trzy lata.

Wskaźnik waloryzacji jest równy co najmniej wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych w okresie od roku kalendarzowego, w którym przeprowadzono ostatnią waloryzację, do roku poprzedzającego termin waloryzacji, z uwzględnieniem realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia.

Jeżeli termin kolejnej waloryzacji przypada w 24 miesiące po terminie ostatnio przeprowadzonej waloryzacji, to wskaźnik waloryzacji rent przyznanych lub przeliczonych od nowej kwoty bazowej w okresie ostatnich 12 miesięcy poprzedzających tę waloryzację ulega ustaleniu

przez podzielenie wskaźnika waloryzacji przez wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych w roku, w którym przeprowadzono ostatnią waloryzację.

Jeśli termin kolejnej waloryzacji przypada w 36 miesięcy po terminie ostatnio przeprowadzonej waloryzacji, to wskaźnik waloryzacji rent przyznanych lub przeliczonych od nowej kwoty bazowej:

1) w okresie ostatnich 12 miesięcy poprzedzających tę waloryzację ulega ustaleniu przez podzielenie wskaźnika waloryzacji przez wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych, licząc łącznie z roku ostatniej waloryzacji oraz z roku następnego,

2) w okresie od 24 miesiąca do 13 miesiąca poprzedzającego tę waloryzację ulega ustaleniu przez podzielenie wskaźnika waloryzacji przez wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych z roku ostatniej waloryzacji.

Wysokość zwaloryzowanych świadczeń ustala się przez pomnożenie kwoty renty przysługującej w ostatnim dniu lutego roku kalendarzowego, w którym przeprowadza się waloryzację, przez wskaźnik waloryzacji. Równocześnie z podwyższeniem świadczenia podwyższa się wskaźnikiem waloryzacji podstawę wymiaru.

Waloryzacja świadczeń przeprowadzana jest przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z urzędu i obejmuje wszystkie wypłacane świadczenia. Jeżeli wypłata świadczenia była wstrzymana lub zawieszona, przy wznowieniu wypłaty ustala się wysokość świadczenia z uwzględnieniem wszystkich waloryzacji, jakie miały miejsce od dnia wstrzymania lub zawieszenia jego wypłaty.

3. Najniższa renta rodzinna

Kwota najniższej renty rodzinnej określona została w art. 85 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Od 1 stycznia 1999 r. wynosiła ona 415,00 zł.

Kwota ta jest podwyższana, przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji świadczeń, w terminach waloryzacji świadczeń.

Od 1 marca 2004 r. kwota najniższej renty rodzinnej wynosi 562,58 zł. Gwarancją podwyżki objęta jest wyłącznie łączna kwota renty rodzinnej, przysługująca wszystkim uprawnionym członkom rodziny. Do kwoty najniższej renty rodzinnej nie podwyższa się części renty rodzinnej wynikającej z podziału świadczenia w przypadku, gdy do renty uprawniona jest więcej niż jedna osoba.

Kwoty najniższych emerytur i rent ogłasza Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, co najmniej 7 dni roboczych przed terminem najbliższej waloryzacji.

4. Dodatki do renty rodzinnej

Do renty rodzinnej przysługują następujące **dotatki**:

- **pielęgnacyjny** – dla osób, które zostały uznane za całkowicie niezdolne do pracy oraz niezdolne do samodzielnej egzystencji, albo ukończyły 75 lat; osobie uprawnionej do emerytury lub renty przebywającej w domu pomocy społecznej, na podstawie skierowania wydanego przed dniem 1 stycznia 2004 r., w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym dodatek pielęgnacyjny nie przysługuje, chyba że przebywa ona poza tą placówką przez okres dłuższy niż 2 tygodnie w miesiącu,

- **dla sieroty zupełnej** – bez względu na wiek tej osoby,

- **kombatancki** – dla kombatantów i niektórych innych osób uprawnionych w myśl przepisów ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,

- **za tajne nauczanie** – na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela.

Ponadto przysługują następujące **świadczenia pieniężne**:

- **dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej** – w myśl przepisów ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach wydobywania rud uranu i batalionach budowlanych,

- **dla osób deportowanych do pracy przymusowej** – w myśl przepisów ustawy z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Kombatantom i innym osobom uprawnionym, żołnierzom zastępczej służby wojskowej, a także wdowom (wdowcom) po tych osobach – emerytom i rencistom przysługuje **ryczałt energetyczny** z tytułu opłat za energię elektryczną, gazową i ciepłą oraz dodatek kompensacyjny.

Dodatek pielęgnacyjny od 1 stycznia 1999 r. wynosił miesięcznie 106,41 zł, a dodatek dla sieroty zupełnej – 200,00 zł. Od 1 marca 2004 r. wynoszą one odpowiednio: 144,25 zł i 271,12 zł.

Kwoty dodatków oraz świadczeń pieniężnych podwyższa się przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji od miesiąca, w którym jest przeprowadzana waloryzacja.

Wysokość dodatków i świadczeń pieniężnych ogłasza Prezes ZUS, w formie komunikatu w Monitorze Polskim, najpóźniej na 7 dni roboczych przed terminem najbliższej waloryzacji.

POWSTANIE PRAWA DO RENTY RODZINNEJ ORAZ DO WYPŁATY TEGO ŚWIADCZENIA

1. Powstanie prawa do renty rodzinnej

Prawo do renty rodzinnej powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa od członka rodziny ubiegającego się o przyznanie renty rodzinnej, albo od dnia zgonu ubezpieczonego bądź emeryta lub rencisty.

Ze względu na fakt, iż wypłaty świadczeń dokonuje się od dnia powstania do nich prawa, jednak **nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu**, organ rentowy ustala prawo do świadczenia również od dnia spełnienia wszystkich warunków wymaganych do uzyskania tego świadczenia, jednak nie wcześniej niż od pierwszego dnia miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie świadczenia.

Od generalnej zasady przyznawania świadczenia nie wcześniej niż od pierwszego dnia miesiąca, w którym zgłoszono wniosek, uczyniony został jeden **wyjątek**, dotyczący renty rodzinnej. W razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego bądź emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny.

Przykład

Jeżeli wniosek o rentę rodzinną po ubezpieczonym zmarłym 23 maja 2005 r. zostanie zgłoszony w maju lub czerwcu, renta zostanie przyznana od 23 maja 2005 r. Jeśli jednak wniosek o rentę rodzinną po tej

osobie zostanie zgłoszony np. w lipcu 2005 r., renta zostanie przyznana od 1 lipca 2005 r.

Gdyby natomiast wniosek o rentę rodzinną po wspomnianym ubezpieczonym zgłosiła, w maju lub czerwcu 2005 r., wdowa urodzona 7 lipca 1955 r., która nie ma orzeczonej niezdolności do pracy i nie wychowuje dzieci uprawnionych do renty w wieku poniżej 18 lat, renta zostałaby przyznana od 7 lipca 2005 r., tj. od dnia osiągnięcia przez wdowę wieku 50 lat.

2. Wypłata renty rodzinnej

Świadczenie wypłaca się za miesiące kalendarzowe w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin jego płatności. Wypłaca się je osobie uprawnionej, za pośrednictwem poczty lub – na wniosek tej osoby – na jej rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej.

Jeżeli do renty rodzinnej uprawnione są osoby małoletnie, rentę wypłaca się do rąk przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego.

Przepisy ustawy emerytalnej nie zawierają dyspozycji umożliwiającej dokonywanie wypłaty świadczenia, w formie przelewu na rachunek w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, innej osobie niż uprawnionej do renty, z wyjątkiem osób małoletnich uprawnionych do renty rodzinnej oraz osób sprawujących opiekę prawną nad osobami uprawnionymi do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy. W tych przypadkach świadczenie może być wypłacane – na wniosek przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego – na rachunek tego przedstawiciela lub opiekuna w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej.

Jeżeli z akt sprawy wynika konieczność ustanowienia dla osoby uprawnionej do renty rodzinnej opiekuna lub kuratora, do czasu jego ustanowienia świadczenia wypłaca się osobie pełniącej faktyczną opiekę nad rencistą, wskazaną przez właściwy organ administracji. Podstawę do wypłaty świadczenia na ręce opiekuna może stanowić również oświadczenie osoby sprawującej faktyczną opiekę nad rencistą, potwierdzone przez właściwy organ administracji.

Organ rentowy wypłacający świadczenie zobowiązuje osobę pełniącą faktyczną opiekę nad rencistą do przedstawienia najpóźniej w ciągu 12 miesięcy postanowienia sądu o ustanowieniu opiekuna lub kuratora. W razie nieprzedłożenia postanowienia sądu w wyznaczonym terminie,

organ rentowy zwraca się do właściwego organu administracji w sprawie wystąpienia o ustanowienie opiekuna lub kuratora.

Decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy organ rentowy zobowiązany jest wydać **w ciągu 30 dni** od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji i w tym terminie dokonać również wypłaty świadczenia.

W przypadku niedokonania wypłaty renty rodzinnej w wymaganym terminie organ rentowy zobowiązany jest do wypłaty, łącznie z rentą, należnych odsetek za zwłokę w wypłacie świadczenia.

3. Podział renty rodzinnej

Wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna. Renta ta podlega z urzędu podziałowi na równe części między uprawnionych, z tym że dodatki do renty wypłaca się w całości osobom do nich uprawnionym.

W przypadku renty rodzinnej, po której uprawniona jest więcej niż jedna osoba, części renty przysługujące osobom małoletnim oraz osobom pełnoletnim, nad którymi ustanowiona została opieka prawna, wypłaca się osobom sprawującym opiekę nad tymi osobami. Część renty przysługującej osobie pełnoletniej, nie mającej ustanowionej opieki prawnej, wypłaca się do jej rąk, a na wniosek tej osoby – innej osobie pełnoletniej uprawnionej do tej renty rodzinnej albo osobie, która sprawowała opiekę nad wnioskodawcą przed osiągnięciem pełnoletności.

4. Zbieg prawa do świadczeń

W razie zbiegu prawa do emerytury i renty albo do dwóch rent przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez zainteresowanego.

Renta rodzinna jest świadczeniem przewidzianym na wypadek ryzyka losowego, jakim jest utrata żywiciela rodziny. Jednak osoba, która jest uprawniona do świadczeń z tytułu własnej pracy, tj. do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, albo spełnia lub spełni warunki wymagane do uzyskania świadczeń, może uzyskać również prawo do renty rodzinnej, o ile spełni wymagane warunki.

W przypadku wydania decyzji przyznającej emeryturę lub rentę z tytułu własnej pracy oraz przyznającej rentę rodzinną po członku

rodziny, organ rentowy z urzędu podejmuje wypłatę tylko jednego świadczenia, korzystniejszego, albo – na wniosek osoby uprawnionej do tych świadczeń – wypłaca świadczenie wybrane przez osobę zainteresowaną.

Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, w przypadku zbiegu uprawnień do renty socjalnej z uprawnieniem do renty rodzinnej kwota renty socjalnej ulega takiemu obniżeniu, aby łączna kwota obu świadczeń nie przekraczała 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Kwota obniżonej renty socjalnej nie może być niższa niż 10% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Renta socjalna nie przysługuje, jeżeli kwota renty rodzinnej przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

W myśl art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, w razie nabycia przez osobę uprawnioną do świadczenia przedemerytalnego prawa do renty rodzinnej wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez uprawnionego.

Zasada ta ma zastosowanie również w przypadku zbiegu prawa do zasiłku przedemerytalnego z prawem do renty rodzinnej (art. 25 ust. 4 wymienionej wyżej ustawy).

5. Wstrzymanie wypłaty renty rodzinnej

Wypłatę renty rodzinnej wstrzymuje się, jeżeli:

1) powstaną okoliczności uzasadniające zawieszenie prawa do renty lub ustanie tego prawa,

2) osoba pobierająca świadczenie, mimo pouczenia lub żądania organu rentowego, nie przedłoży dowodów potwierdzających dalsze istnienie prawa do renty,

3) osoba uprawniona do renty rodzinnej, ze względu na stwierdzoną niezdolność do pracy, nie poddała się badaniu lekarskiemu lub psychologicznemu, bez uzasadnionych przyczyn, mimo wezwania organu rentowego,

4) okaże się, że prawo do renty nie istniało,

5) renta nie może być doręczona z przyczyn niezależnych od organu rentowego.

Wstrzymanie wypłaty renty rodzinnej następuje: w przypadkach wymienionych w punktach od 1 do 4 – od miesiąca, w którym została

wydana decyzja o wstrzymaniu wypłaty albo od następnego miesiąca, jeżeli wcześniejsze wstrzymanie wypłaty nie było możliwe, natomiast w przypadku wymienionym w punkcie 5 – od miesiąca, za który przysługiwało świadczenie nie doręczone.

W razie ustania przyczyny powodującej wstrzymanie wypłaty renty, wypłatę wznowia się od miesiąca ustania tej przyczyny, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano z urzędu decyzję o jej wznowieniu; z wyjątkiem przypadku o którym mowa w punkcie 5. Jeżeli bowiem wypłata renty została wstrzymana z uwagi na to, że świadczenie nie mogło być doręczone, wznowienia wypłaty renty dokonuje się od miesiąca, w którym ją wstrzymano, jednak za okres nie dłuższy niż 3 lata poprzedzające bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty.

Jeśli wstrzymanie wypłaty renty nastąpiło na skutek błędu organu rentowego, wypłatę wznowia się poczynając od miesiąca, w którym ją wstrzymano, jednak za okres nie dłuższy niż 3 lata poprzedzające bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano decyzję z urzędu o jej wznowieniu.

Prawo do świadczenia ustaje:

- gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa – na przykład: gdy dziecko zaprzestanie nauki w szkole, bądź upłynie okres na jaki przyznano rentę, jeżeli prawo do renty rodzinnej uzależnione było od niezdolności do pracy,
- wraz ze śmiercią osoby uprawnionej.

ZASADY ZAWIESZANIA PRAWA DO RENTY RODZINNEJ ORAZ ZMNIEJSZANIA JEJ WYSOKOŚCI

Osiągane przez rencistów przychody, poczynając od 1 stycznia 1999 r., podlegają rozliczeniu na zasadach określonych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS.

W myśl przepisów tej ustawy prawo do renty rodzinnej ulega zawieszeniu lub świadczenie to ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, a więc z tytułu: zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności, w tym wykonywanej za granicą. Przychody z tytułu takiej działalności uwzględnia się także wówczas, jeżeli osoby osiągające te przychody są wyłączone z obowiązku ubezpieczenia społecznego w związku z ustaleniem prawa do emerytury lub renty, albo wykonują działalność niepodlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego z uwagi na podleganie temu obowiązkowi z innego tytułu.

Za przychód uważa się przychody z tytułu: • zatrudnienia w ramach stosunku pracy • pracy nakładczej • służby • wykonywania mandatu posła lub senatora • wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania • pobierania zasiłku dla bezrobotnych i stypendium wypłacanego bezrobotnym • pobierania stypendium sportowego • prowadzenia pozarolniczej działalności oraz wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej • współpracy przy wykonywaniu pozarolniczej działalności bądź współpracy przy wykonywaniu umowy zlecenia lub umowy agencyjnej • pracy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej oraz z tytułu wytwarzania na jej rzecz produktów rolnych.

Za przychód uważa się również kwoty wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy, kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego, a także kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego oraz dodatku wyrównawczego.

W przypadku rencistów prowadzących pozarolniczą działalność za przychód uważa się przychód stanowiący podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej oraz współpracy przy wykonywaniu tych umów nie podlegają uczniowie gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadpodstawowych i studenci, którzy nie ukończyli 26 lat. Przychód z tytułu wykonywania tych umów nie powoduje zatem zmniejszenia ani zawieszenia wypłaty renty rodzinnej.

Renta rodzinna nie podlega zmniejszeniu ani zawieszeniu, jeżeli rencista osiąga przychody w wysokości nieprzekraczającej 70% przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Jeśli osiąga on przychody w wysokości przekraczającej 70% przeciętnego wynagrodzenia, nie wyższej jednak niż 130% tego wynagrodzenia, renta rodzinna podlega zmniejszeniu. Kwotę zmniejszenia stanowi różnica między osiągniętym przychodem a kwotą odpowiadającą kwocie 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Kwota tego zmniejszenia nie może być wyższa od **kwoty maksymalnego zmniejszenia**, określonej w ustawie o emeryturach i rentach z FUS jako 20,4% kwoty bazowej obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. i podlegającej podwyższeniu, przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji, w kolejnych terminach waloryzacji.

W przypadku gdy renta rodzinna przysługuje więcej niż jednej osobie i jedna z tych osób (lub więcej) osiąga przychód w kwocie wyższej niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, ale nie wyższej niż 130% tego wynagrodzenia, zmniejszeniu podlega część renty przysługująca osobie osiągającej przychód – o kwotę przekroczenia, nie więcej jednak niż o maksymalne zmniejszenie obliczone proporcjonalnie do liczby osób uprawnionych do tej renty.

Jeżeli rencista osiąga przychody w wysokości przekraczającej 130% przeciętnego wynagrodzenia, renta rodzinna podlega zawieszeniu.

W przypadku gdy renta rodzinna przysługuje więcej niż jednej osobie, osiągnięcie przychodu w wysokości przekraczającej kwotę 130%

przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia **powoduje zawieszenie prawa do części renty rodzinnej** przysługującej osobie, która osiąga ten przychód. Wysokości części renty przysługujących pozostałym członkom rodziny w tym przypadku nie ulegają zmianie (tzn. nie zostają podwyższone o część renty zawieszanej z powodu przekroczenia wyższego limitu przychodów, czyli 130% przeciętnego wynagrodzenia).

Osoba uprawniona do renty rodzinnej informując organ rentowy o osiąganiu przychodu – z uwagi na możliwość wyłączenia z kręgu osób uprawnionych – powinna jednocześnie poinformować ten organ, czy część należnej renty rodzinnej powinna być zawieszona, czy wnioskuje o wyłączenie z grona osób uprawnionych.

Zasady zmniejszania i zawieszania rent nie dotyczą rencistów osiągających honoraria z tytułu działalności twórczej.

Zawieszeniu ani zmniejszeniu nie podlegają renty rodzinne osób, które decyzją organu rentowego mają ustalone prawo do emerytury, lecz pobierają rentę rodzinną jako świadczenie korzystniejsze; pod warunkiem że osoby te ukończyły podstawowy wiek emerytalny, wynoszący 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn.

Zawieszeniu ani zmniejszeniu nie podlegają też renty rodzinne przysługujące na podstawie przepisów ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych; z wyjątkiem renty rodzinnej po inwalidzie wojskowym, którego niezdolność do pracy powstała bez związku ze służbą wojskową.

Należy podkreślić, że przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS zniosły od dnia 1 stycznia 1999 r. obowiązek zawieszania renty rodzinnej w razie:

- korzystania ze świadczeń z funduszy publicznych,
- pobierania stypendium na studia zagraniczne,
- nauki w szkole wojskowej kształcącej kandydatów na żołnierzy zawodowych,
- przebywania w zakładzie poprawczym lub karnym,
- przebywania w zakładzie specjalnym, w domu dziecka lub innej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ogłasza w Monitorze Polskim:

- w terminie do 14. dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego – kwoty przychodu wynoszące 70% i 130% przeciętnego wynagrodzenia (z zaokrągleniem w górę do pełnych 10 groszy),
- w terminie do 14. roboczego dnia listopada – kwoty graniczne przychodu dla mijającego roku kalendarzowego.

ZMIANY W PRAWIE DO ŚWIADCZEŃ I ICH WYSOKOŚCI

Prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu – na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu – jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody bądź ujawnione okoliczności, istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość.

Zasada ta ma zastosowanie odpowiednio, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości.

W sytuacji gdy prawo do świadczeń lub ich wysokość ustalono orzeczeniem organu odwoławczego, organ rentowy na podstawie nowych dowodów lub ujawnionych okoliczności:

- wydaje we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość (korzystną dla zainteresowanego),
- występuje do organu odwoławczego z wnioskiem o wznowienie postępowania przed tym organem, gdy z przedłożonych dowodów lub ujawnionych okoliczności wynika, że prawo do świadczeń nie istnieje lub że świadczenia przysługują w niższej wysokości; z wnioskiem takim organ rentowy może wystąpić w każdym czasie,
- wstrzymuje wypłatę świadczeń, w całości lub części, jeżeli emeryt lub rencista korzystał ze świadczeń na podstawie nieprawdziwych dokumentów lub zeznań, albo w innych wypadkach złej woli.

W razie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości przyznane lub podwyższone świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca, w którym powstało prawo do nich lub do ich podwyższenia, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy lub wydano decyzję z urzędu.

Jeżeli odmowa lub przyznanie niższych świadczeń były następstwem błędu organu rentowego, świadczenia wypłaca się za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy lub wydano decyzję z urzędu.

Organ rentowy w każdym czasie doliczy okresy składkowe i nieskładkowe przebyte przez osobę po której została przyznana renta rodzinna, dodatkowo udokumentowane po wydaniu decyzji w sprawie świadczenia, bądź na podstawie nowych dowodów podwyższy podstawę wymiaru świadczenia, jaka przysługiwałaby zmarłemu, jeśli uprzednio wynagrodzenie pracownika nie było udokumentowane lub było udokumentowane w zaniżonej wysokości.

Przy ponownym ustalaniu podstawy wymiaru świadczenia, na wniosek członka rodziny uprawnionego do renty rodzinnej, należy każdorazowo ustalić, czy osoba, po której przyznana jest renta rodzinna, spełniała określone w przepisach warunki umożliwiające ponowne ustalenie podstawy wymiaru, a także ustalić tę podstawę z uwzględnieniem: • kwoty bazowej obowiązującej w dniu zgonu emeryta lub rencisty – w przypadku zastosowania art. 110 ustawy emerytalnej • kwoty bazowej ostatnio przyjętej do obliczenia podstawy wymiaru emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy – w przypadku zastosowania art. 111 ustawy emerytalnej.

W przypadkach, w których do renty rodzinnej uprawnione są dwie lub więcej osób i jedna lub kilka z nich zgłosi **wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych** do renty, prawo do renty ulegnie ponownemu ustaleniu z pominięciem tej osoby (osób).

Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej z pominięciem osoby, która zgłosiła wniosek o wyłączenie z kręgu uprawnionych do tej renty, następuje od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym organ rentowy wydał decyzję o ustaniu prawa do renty rodzinnej przysługującej wnioskodawcy.

Przykład

Renta rodzinna dla wdowy i dwojga dzieci wynosi 1425,00 zł (1500,00 zł × 95%) i wypłacana jest każdej z tych osób po 475,00 zł. Wdowa podjęła pracę i osiąga wynagrodzenie powodujące zawieszenie jej części renty. Jeżeli zgłosi wniosek o zawieszenie renty, renta będzie wypłacana dla dzieci nadal po 475,00 zł. Jeżeli wdowa wystąpi z wnioskiem o wyłączenie z kręgu uprawnionych, renta rodzinna zostanie ustalona dla dwóch osób w wysokości 1350,00 zł (1500,00 zł × 90%) i wypłata zostanie podjęta dla każdej z osób po 675,00 zł.

Wstrzymanie wypłaty renty przy wyłączeniu z kręgu uprawnionych następuje od miesiąca, w którym wydana została decyzja o wstrzymaniu wypłaty albo od następnego miesiąca, jeżeli wcześniejsze wstrzymanie wypłaty nie było możliwe. Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej i wznowienie jej wypłaty dla osoby, której wypłatę renty wstrzymano, następuje na wniosek tej osoby, jeśli nadal spełnia warunki wymagane do uzyskania prawa do renty rodzinnej.

ZASIŁEK POGRZEBOWY

Zasiłek pogrzebowy przysługuje w razie śmierci:

- ubezpieczonego,
- osoby pobierającej emeryturę lub rentę,
- osoby, która w dniu śmierci nie miała ustalonego prawa do emerytury lub renty, lecz spełniała warunki do jej uzyskania i pobierania,
- członka rodziny ubezpieczonego lub osoby pobierającej emeryturę lub rentę.

Członkami rodziny ubezpieczonego lub emeryta bądź rencisty są: dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione, inne dzieci przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności, w tym również w ramach rodziny zastępczej, małżonek, rodzice oraz wnuki i rodzeństwo.

Zasiłek pogrzebowy przysługuje również w razie śmierci ubezpieczonego po ustaniu ubezpieczenia, jeżeli śmierć nastąpiła w okresie pobierania zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego lub zasiłku macierzyńskiego.

Przysługuje on tylko z jednego tytułu i jest wypłacany osobie, która pokryła koszty pogrzebu.

Jeżeli koszty pogrzebu pokrył członek rodziny ubezpieczonego lub emeryta bądź rencisty, zasiłek pogrzebowy przysługuje w pełnej, ryczałtowej wysokości, bez względu na wysokość poniesionych kosztów. Jeśli natomiast koszty pogrzebu pokryła inna osoba niż członek rodziny, albo pracodawca, dom pomocy społecznej, gmina, powiat, osoba prawna kościoła lub związku wyznaniowego, zasiłek ten przysługuje w wysokości udokumentowanych kosztów pogrzebu, nie wyższej jednak niż kwota ryczałtowa, o której mowa niżej.

W razie poniesienia kosztów pogrzebu przez więcej niż jedną osobę lub wymieniony podmiot, zasiłek pogrzebowy ulega podziałowi między te osoby lub podmioty – proporcjonalnie do poniesionych kosztów pogrzebu.

W sytuacji gdy pogrzeb organizowany był na koszt państwa albo organizacji politycznej lub społecznej, ale członek rodziny ubezpieczonego lub emeryta bądź rencisty poniósł część jego kosztów, zasiłek pogrzebowy przysługuje im w ryczałtowej wysokości.

Wysokość ryczałtowa zasiłku pogrzebowego wynosi 200% przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w dniu śmierci osoby, której koszty pogrzebu zostały poniesione. Kwotę tę ustala się – poczynając od trzeciego miesiąca kwartału – na okres 3 miesięcy, na podstawie przeciętnego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału.

Aktualnie obowiązującą kwotę zasiłku pogrzebowego ogłasza Prezes ZUS, w formie komunikatu w Monitorze Polskim, w terminie do 14. dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego.

Prawo do zasiłku pogrzebowego wygasa w razie niezgłoszenia wniosku o jego przyznanie w okresie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której zasiłek ten przysługuje.

POSTĘPOWANIE W SPRAWIE RENTY RODZINNEJ

Postępowanie w sprawie renty rodzinnej wszczyna się na podstawie wniosku, zgłoszonego przez zainteresowaną osobę lub jej pełnomocnika. Wniosek może być zgłoszony bezpośrednio w organie rentowym właściwym ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy, bądź za pośrednictwem płatnika składek.

Za wniosek uważa się – zgłoszone na piśmie lub ustnie do protokołu – żądanie przyznania świadczenia.

Wniosek o rentę rodzinną może być wycofany, jednakże nie później niż do dnia uprawomocnienia się decyzji.

Do wniosku o świadczenie, który powinien być zgłoszony na opracowanym przez ZUS formularzu (zapewnia to bowiem podanie wszystkich niezbędnych danych dotyczących ubezpieczonego), powinny być dołączone: • wymagane dokumenty potwierdzające okresy składowe i nieskładowe • zaświadczenie potwierdzające wysokość przychodu przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru świadczenia • kwestionariusz dotyczący okresów zatrudnienia. W przypadku gdy przyznanie świadczenia uzależnione jest od stwierdzenia istnienia niezdolności do pracy, potrzebne jest także zaświadczenie o stanie zdrowia.

Osoba, która nie posiada wymaganych dokumentów, może zgłosić wniosek bez nich, a następnie uzupełnić go brakującymi dokumentami w wyznaczonym przez oddział ZUS terminie.

Za datę zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną uważa się:

- datę złożenia wniosku na piśmie lub ustnie do protokołu w organie rentowym,
- datę sporządzenia wniosku przez pracodawcę, zakład karny lub areшт śledczy – uprawnione do przyjmowania wniosków o świadczenia,

- datę nadania wniosku w urzędzie pocztowym,
 - datę złożenia wniosku w innym organie emerytalno-rentowym,
- albo

- datę złożenia wniosku w polskim urzędzie konsularnym.

Pracodawcy są zobowiązani do poinformowania bezzwłocznie – po śmierci pracownika – pozostałą po nim rodzinę o warunkach uzyskania renty rodzinnej, przygotowania wniosku o rentę i przedłożenia go organowi rentowemu. Obowiązek ten dotyczy również innych płatników składek; z wyjątkiem zleceniodawców, osób fizycznych zatrudniających pracowników, niewypłacających świadczeń z ubezpieczenia chorobowego oraz płatników składek, którzy opłacają składkę za siebie i osoby współpracujące.

Na wniosek osób zainteresowanych do informowania o warunkach i dowodach wymaganych do uzyskania świadczeń oraz do udzielenia pomocy przy ubieganiu się o te świadczenia zobowiązane są również organy rentowe.

Należy przypomnieć, że aby uzyskać prawo do renty od daty zgonu osoby, po której jest ona przyznawana, zgłoszenie wniosku o rentę rodzinną musi nastąpić najpóźniej w miesiącu przypadającym po miesiącu, w którym nastąpił zgon tej osoby. Zgłoszenie wniosku w późniejszych miesiącach powoduje utratę renty za okres od daty zgonu pracownika (emeryta, rencisty) do miesiąca, w którym wniosek o rentę rodzinną został zgłoszony.

W sprawach świadczeń przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS osoby zainteresowane i organy rentowe są zwolnione z wszelkich opłat.

Wolne od opłat są także wyciągi z akt stanu cywilnego, zaświadczenia wydawane w celu ustalenia uprawnień do świadczeń oraz piśma o wydanie tych dokumentów.

POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE

Od każdej decyzji organu rentowego w sprawach rentowych zainteresowanemu przysługuje prawo wniesienia odwołania do sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rencisty.

Odwołanie wnosi się na piśmie do oddziału ZUS, który wydał decyzję, lub ustnie do protokołu sporządzonego przez ten oddział. Termin na wniesienie odwołania wynosi miesiąc od dnia doręczenia decyzji.

Oddział ZUS, jeżeli uzna odwołanie w całości za słuszne, zmienia lub uchyla decyzję w terminie 14 dni od wniesienia odwołania i nie nadaje sprawie dalszego biegu. Jeżeli natomiast odwołanie nie zostało w całości lub w części uwzględnione, oddział przekazuje niezwłocznie sprawę do sądu, nie później niż w ciągu 14 dni od wniesienia odwołania, wraz z uzasadnieniem swojego stanowiska.

Od wyroku sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych przysługuje apelacja do sądu apelacyjnego.

Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. Jeśli strona skarżąca nie zażądała uzasadnienia w terminie dwóch tygodni od zgłoszenia sentencji wyroku, termin wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin żądania uzasadnienia.

Od wyroku lub postanowienia wydanego przez sąd apelacyjny, kończących postępowanie w sprawie, **strona**, Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego. Skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwóch miesięcy od daty doręczenia stronie skarżącej orzeczenia wraz z uzasadnieniem.

WYKAZ PODSTAWOWYCH AKTÓW PRAWNYCH

1. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r. nr 39, poz. 353, nr 64, poz. 593, nr 99, poz. 1001, nr 120, poz. 1252, nr 121, poz. 1264, nr 144, poz. 1530, nr 191, poz. 1954, nr 210, poz. 2135, nr 236, poz. 2355; z 2005 r. nr 167, poz. 1397, nr 169, poz. 1412 i 1421).

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. z 1983 r. nr 10, poz. 49; z 1988 r. nr 10, poz. 73; z 1990 r. nr 68, poz. 402).

3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. nr 8, poz. 43; z 1985 r. nr 7, poz. 21; z 1991 r. nr 39, poz. 167; z 1992 r. nr 102, poz. 520; z 1996 r. nr 63, poz. 292; z 1997 r. nr 61, poz. 377).

4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (Dz.U. z 1989 r. nr 11, poz. 63; z 1990 r. nr 71, poz. 418).

5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz.U. z 1992 r. nr 58, poz. 290; z 1994 r. nr 122, poz. 599; z 1995 r. nr 25, poz. 134; z 1997 r. nr 47, poz. 310, nr 145, poz. 983; z 1998 r. nr 162, poz. 1118).

Wymienione przepisy wykonawcze obowiązują do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, jeżeli nie są sprzeczne z postanowieniami tej ustawy.

6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 sierpnia 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad współpracy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z ubezpieczonymi i płatnikami składek w zakresie ustalania kapitału początkowego (Dz.U. nr 72, poz. 846).

ADRESY ODDZIAŁÓW ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Lp.	Oddział ZUS	Adres oddziału ZUS	Numer telefonu i faksu
1	Białystok	15-404 Białystok ul. Młynowa 29 woj. podlaskie	tel. (0-85) 748-69-00 fax (0-85) 748-64-66
2	Bielsko-Biała	43-300 Bielsko-Biała ul. Krasińskiego 34 woj. śląskie	tel. (0-33) 811-03-00 812-30-71 fax (0-33) 822-97-14
3	Biłgoraj	23-400 Biłgoraj ul. Kościuszki 103 woj. lubelskie	tel. (0-84) 688-12-00 fax (0-84) 686-69-74
4	Bydgoszcz	85-224 Bydgoszcz ul. Świętej Trójcy 33 woj. kujawsko-pomorskie	tel. (0-52) 341-83-00 fax (0-52) 321-04-36
5	Chorzów	41-500 Chorzów ul. Dąbrowskiego 45 woj. śląskie	tel. (0-32) 349-05-00 fax (0-32) 349-05-80
6	Chrzanów	32-500 Chrzanów ul. Oświęcimska 14 woj. małopolskie	tel. (0-32) 623-30-04 do 08 fax (032) 623-29-97
7	Częstochowa	42-218 Częstochowa ul. Dąbrowskiego 43/45 woj. śląskie	tel. (0-34) 368-91-00 fax (0-34) 361-40-90
8	Elbląg	82-300 Elbląg ul. Teatralna 4 woj. warmińsko-mazurskie	tel. (0-55) 641-92-00 do 08 fax (0-55) 641-92-14

Lp.	Oddział ZUS	Adres oddziału ZUS	Numer telefonu i faksu
9	Gdańsk	80-748 Gdańsk ul. Chmielna 27/33 woj. pomorskie	tel. (0-58) 307-82-00 fax (0-58) 301-84-59
10	Gorzów Wielkopolski	66-400 Gorzów Wielkopolski ul. Sikorskiego 42 woj. lubuskie	tel. (0-95) 728-52-00 fax (0-95) 728-54-54
11	Jasło	38-200 Jasło ul. Rynek 18b woj. podkarpackie	tel. (0-13) 446-40-01 do 06 fax (0-13) 446-44-66
12	Kielce	25-510 Kielce ul. Piotrkowska 27 woj. świętokrzyskie	tel. (0-41) 367-71-00 fax (0-41) 367-73-22
13	Koszalin	75-950 Koszalin ul. J. Fałata 30 woj. zachodniopomorskie	tel. (0-94) 348-55-00 do 01 fax (0-94) 348-12-33
14	Kraków	31-080 Kraków ul. Pędzichów 27 woj. małopolskie	tel. (0-12) 424-65-00 fax (0-12) 634-57-19
15	Legnica	59-220 Legnica ul. Wł. Grabskiego 26 woj. dolnośląskie	tel. (0-76) 876-40-00 fax (0-76) 876-42-35
16	Lublin	20-601 Lublin ul. T. Zana 36-38c woj. lubelskie	tel. (0-81) 535-77-77 fax (0-81) 535-77-77 w. 76-06
17	Łódź	90-431 Łódź ul. Zamenhofska 2 woj. łódzkie	tel. (0-42) 638-27-90 do 99 fax (0-42) 637-52-91
18	Łódź II	98-220 Zduńska Wola ul. Kilińskiego 7/11 woj. łódzkie	tel. (0-43) 824-56-56 fax (0-43) 824-61-66
19	Nowy Sącz	33-300 Nowy Sącz ul. Sienkiewicza 77 woj. małopolskie	tel. (0-18) 443-78-48 fax (0-18) 443-53-58
20	Olsztyn	10-959 Olsztyn pl. Konsulatu Polskiego 4 woj. warmińsko-mazurskie	tel. (0-89) 521-22-22 fax (0-89) 527-21-18

Lp.	Oddział ZUS	Adres oddziału ZUS	Numer telefonu i faksu
21	Opole	45-701 Opole ul. Wrocławska 24 woj. opolskie	tel. (0-77) 474-60-10; 451-16-00 fax (0-77) 474-64-62
22	Ostrów Wielkopolski	63-400 Ostrów Wlkp. ul. Wysocka 1b woj. wielkopolskie	tel. (0-62) 735-71-00 fax (0-62) 735-74-46
23	Piła	64-920 Piła ul. Drygasa 28 woj. wielkopolskie	tel. (0-67) 210-57-00 fax (0-67) 212-24-19
24	Płock	09-402 Płock al. Stanisława Jachowicza 1 woj. mazowieckie	tel. (0-24) 262-52-71 fax (0-24) 262-82-65
25	Poznań	60-908 Poznań ul. Dąbrowskiego 12 woj. wielkopolskie	tel. (0-61) 841-60-00 fax (0-61) 841-15-51
26	Poznań II	62-510 Konin ul. Św. Maksymiliana Kolbego 1 woj. wielkopolskie	tel. (0-63) 246-67-00 fax (0-63) 245-48-29
27	Radom	26-600 Radom ul. Czachowskiego 21a woj. mazowieckie	tel. (0-48) 385-61-00 fax (0-48) 385-65-18
28	Rybnik	44-200 Rybnik ul. Reymonta 2 woj. śląskie	tel. (0-32) 422-26-00 fax (0-32) 422-49-58
29	Rzeszów	35-959 Rzeszów al. Piłsudskiego 12 woj. podkarpackie	tel. (0-17) 867-50-00 fax (0-17) 852-36-38
30	Siedlce	08-110 Siedlce ul. Browarna 12 woj. mazowieckie	tel. (0-25) 640-16-00 fax (0-25) 632-38-73
31	Słupsk	76-200 Słupsk pl. Zwycięstwa 8 woj. pomorskie	tel. (0-59) 841-92-00 fax (0-59) 842-76-88
32	Sosnowiec	41-200 Sosnowiec ul. Partyzantów 1 woj. śląskie	tel. (0-32) 269-50-11 do 15 266-64-17 fax (0-32) 266-20-84

Lp.	Oddział ZUS	Adres oddziału ZUS	Numer telefonu i faksu
33	Szczecin	70-530 Szczecin ul. Matejki 22 woj. zachodniopomorskie	tel. (0-91) 459-60-00 fax (0-91) 812-10-62
34	Tomaszów Mazowiecki	97-200 Tomaszów Maz. ul. Mościckiego 40/42 woj. łódzkie	tel. (0-44) 724-79-85 724-59-46 fax (0-44) 724-52-14
35	Toruń	87-100 Toruń ul. Mickiewicza 33/39 woj. kujawsko-pomorskie	tel. (0-56) 610-93-20 fax (0-56) 610-94-96
36	Wałbrzych	58-300 Wałbrzych pl. Grunwaldzki 1 woj. dolnośląskie	tel. (0-74) 843-71-00 fax (0-74) 842-66-77
37	Warszawa I	00-917 Warszawa ul. Senatorska 6/8 woj. mazowieckie	tel. (0-22) 831-91-94 do 95 fax (0-22) 827-25-55
38	Warszawa II	03-829 Warszawa ul. Podskarbińska 25 woj. mazowieckie	tel. (0-22) 590-20-00 fax (0-22) 590-26-00
39	Warszawa III	00-917 Warszawa ul. Senatorska 6/8 woj. mazowieckie (siedziba tymczasowa)	tel. (0-22) 831-91-94 do 95 fax (0-22) 827-25-55
40	Wrocław	50-926 Wrocław ul. Pretficza 9/11 woj. dolnośląskie	tel. (0-71) 360-60-00 360-65-55 796-85-55 (automatyczna linia telefoniczna) fax (0-71) 361-65-83
41	Zabrze	41-800 Zabrze ul. Szczęść Boże 18 woj. śląskie	tel. (0-32) 277-86-66 fax (0-32) 271-13-11
42	Zielona Góra	65-426 Zielona Góra ul. Kupiecka 65 woj. lubuskie	tel. (0-68) 329-42-00 fax (0-68) 320-25-55

